

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Špela Koželj

Državlјanska vojna v Angoli

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Špela Koželj

Mentor: asist. dr. Uroš Svetec

Somentor: doc. dr. Vladimir Prebilič

Državlјanska vojna v Angoli

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

DRŽAVLJANSKA VOJNA V ANGOLI

Državljanska vojna v Angoli se je začela leta 1975 in trajala vse do leta 2002. Po odhodu portugalskih kolonizatorjev se je med tremi osvobodilnimi gibanji vnel boj za oblast. Na eni strani se je borila MPLA, katero sta podpirali SZ in Kuba, na drugi strani FNLA in UNITA s podporo ZDA, JAR in Zaira. Tako je državljanska vojna v Angoli v obdobju hladne vojne sodila med konflikte med tedanjima političnima in vojaškima velesilama ZDA in SZ ter njunimi zaveznicami. Po koncu hladne vojne in posledično umiku velesil iz Angole je vojna v Angoli spremenila svoj značaj in postala še en izmed mnogih afriških konfliktov. Namen moje diplomske naloge je predstaviti potek državljanske vojne v Angoli in vpliv najpomembnejših mednarodnih akterjev na njo. Zaradi časovne obsežnosti vojne bom izpostavila samo ključne države in mednarodne organizacije ter dogodke in dokumente, ki so vojno najbolj zaznamovali.

Ključne besede: Angola, državljanska vojna, hladna vojna, Organizacija Združenih narodov, mirovni sporazumi.

CIVIL WAR IN ANGOLA

Civil war in Angola started in 1975 and lasted until 2002. After Portuguese left the area three liberation movements started to fight for power. On one side fought MPLA, supported by Soviet Union and Cuba, on the other side FNLA and UNITA, supported by USA, South African Republic and Zaire. In Cold war period civil war in Angola became one of the cold war conflicts between political and military superpowers, USA and Soviet Union and their allies. After the end of Cold war the war in Angola changed its character and became one of many african conflicts. The purpose of my degree paper is to describe the course of civil war in Angola and the influence of the most important international subjects on the war in Angola. Because war lasted 27 years, I am going to expose only the key states and international organizations, events and documents, which made the most impact on the civil war in Angola.

Key words: Angola, Civil war, Cold war, United Nations, Peace Agreements.

KAZALO

1 UVOD	8
2 METODOLOŠKI – HIPOTETIČNI OKVIR	9
2.1 OPREDELITEV PREDMETA PROUČEVANJA IN CILJI	9
2.2 RAZISKOVALNE METODE	9
2.3 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	10
2.4 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	10
3 ZGODOVINA ANGOLE PRED DRŽAVLJANSKO VOJNO	13
4 DRŽAVLJANSKA VOJNA	17
4.1 VZROKI ZA ZAČETEK VOJNE	18
4.2 GLAVNI AKTERJI (SPRTE STRANI) IN VPLETENE DRŽAVE	19
4.3 VPLIV NARAVNOGRAFSKIH IN DEMOGRAFSKIH ZNAČILNOSTI NA POTEK VOJNE	26
4.4 DOLGOTRAJNOST VOJNE IN NJENO FINANCIRANJE	29
4.5 POTEK VOJNE IN PRELOMNI DOGODKI	30
4.5.1 DRŽAVLJANSKA VOJNA MED HLADNO VOJNO (1975 – 1990)	31
4.5.1.1 SPORAZUM V ALVORJU, BOJ ZA PRESTOLNICO IN RAZGLASITEV NEODVISNOSTI	31
4.5.1.2 TUNNEYEV IN CLARKOV AMANDMA TER UMIK OBOROŽENIH SIL JAR	33
4.5.1.3 OBDOBJE OD 1977 DO 1980	34
4.5.1.4 OBDOBJE OD 1981 DO 1985	36
4.5.1.5 REAGANOVA ADMINISTRACIJA IN VZPON UNITA	39
4.5.1.6 UMIK SOVJETSKE ZVEZE, ŽENEVSKI PROTOKOL IN SPORAZUM V NEW YORKU	42
4.5.1.7 UNAVEM I.	44
4.5.1.8 OBDOBJE OD 1989 DO 1990	45
4.5.2 DRŽAVLJANSKA VOJNA PO HLADNI VOJNI (1991 – 2002)	46
4.5.2.1 MIROVNI SPORAZUM IZ BICESSEJA IN PRVE PREDSEDNIŠKE IN PARLAMENTARNE VOLITVE	46
4.5.2.2 UNAVEM II.	49
4.5.2.3 LETO 1993 IN RESOLUCIJA VS 864	51
4.5.2.4 LUSAŠKI PROTOKOL	52
4.5.2.5 UNAVEM III.	54
4.5.2.6 MONUA	55
4.5.2.7 ESKALACIJA NASILJA, UMIK OZN IN SMRT SAVIMBIJA	56
4.5.2.8 MEMORANDUM RAZUMEVANJA MED VLADO REPUBLIKE ANGOLE IN UNITA	59
5 ZAKLJUČEK	61
6 LITERATURA	68

KAZALO SLIK

<i>Slika 4.1: Vzroki za državljansko vojno</i>	18
<i>Slika 4.2: Shema vpletenih držav v državljansko vojno v Angoli</i>	24
<i>Slika 4.3: Province</i>	28
<i>Slika 4.4: Operacije JAR in SWAPO 1978 - 1980</i>	36
<i>Slika 4.5: Operacije JAR in SWAPO 1981 - 1985</i>	37
<i>Slika 5.1: Proizvodnja nafte (2001 – 2006)</i>	67

SEZNAM KRATIC

ANC	African National Congress / Afriški nacionalni kongres
ANP	Angolan National Police / Angolska nacionalna policija
BDP	bruto domači proizvod
CIA	Central Intelligence Agency / Centralna obveščevalna agencija
EU	Evropska unija
FAA	Forças Armadas de Angolanas / Oborožene sile Angole
FALA	Forças Armadas de Libertação de Angola / Oborožene sile za osvoboditev Angole
FAPLA	Forças Armadas Populares de Libertação de Angola / Ljudske oborožene sile za osvoboditev Angole
FLNC	Front for the National Liberation of the Congo / Fronta za nacionalno osvoboditev Konga
FNLA	Frente Nacional de Libertação de Angola / Nacionalna fronta za osvoboditev Angole
GNUR	Government of National Unity and National Reconciliation / Vlada narodne enotnosti in sprave
JAR	Južnoafriška Republika
MONUA	United Nations Observer Mission in Angola / opazovalna misija Združenih narodov v Angoli
MPLA	Movimento Popular de Libertação de Angola / Ljudsko gibanje za osvoboditev Angole
MPLA – PT	Movimento Popular de Libertação de Angola - Partido do Trabalho / Ljudsko gibanje za osvoboditev Angole – delavska stranka
NATO	Organizacija severnoatlantskega sporazuma
NEC	National Electoral Committee / Nacionalni volilni svet
OAU	Organization of African Unity / Organizacija afriške enotnosti
OPEC	Organization of the Petroleum Exporting Countries / Organizacija držav izvoznic nafte
OZN	Organizacija združenih narodov
SAAF	South African Air Force / Južnoafriške letalske sile
SADF	South African Defence Force / Oborožene sile JAR

SWAPO	South West Africa People's Organization / Ljudska organizacije Jugozahodne Afrike
SZ	Sovjetska zveza
UL ZN	Ustanovna listina Združenih narodov
UNAVEM	United Nations Angola Verification Mission / Misija Združenih narodov za preverjanje
UNITA	União Nacional para a Independência Total de Angola / Nacionalna unija za popolno neodvisnost Angole
UNICEF	United Nations Children's Fund / Sklad Združenih narodov za otroke
USD	ameriški dolar
VS	Varnostni svet
ZDA	Združene države Amerike

1 UVOD

Od konca 2. svetovne vojne do razpada Sovjetske zveze je v predelih med blokoma potekalo 172 vojn. Njihova značilnost je bila, da so se odvijale predvsem na ozemlju držav tretjega sveta ob procesu dekolonizacije in vpletenosti drugih držav. (Prebilič 2006, 52) Ena izmed teh vojn je bila tudi državljanska vojna v Angoli. Po odhodu portugalskih kolonizatorjev so se v boj za oblast in hkrati za prevlado nad izkoriščanjem angolskih naravnih bogastev podala osvobodilna gibanja pod pokroviteljstvom tujih držav. A če je bila Angola v času hladne vojne zaradi svojih naravnih bogastev in ideološkega boja med tedanjima velesilama in njunimi zaveznicami strateško pomembno ozemlje, je državljanska vojna v Angoli po koncu hladne vojne postala le še eden izmed mnogih, za mednarodno skupnost nezanimivih afriških konfliktov.

Angola je bila v stanju vojne celih 41 let, in sicer od začetka osvobodilne vojne leta 1961 do konca državljanske vojne leta 2002, kar je več kot znaša pričakovana življenjska doba žensk ali moških v Angoli. Vojna je zahtevala več kot pol milijona življenj, več tisoč pohabljenec zaradi protipehotnih min in žrtev podivjanih gverilcev ter vladnih vojakov, ki so se brutalno izživljali nad civilnim prebivalstvom. Pomanjkanje pitne vode in hrane je povzročilo veliko humanitarno katastrofo, saj velik del humanitarne pomoči zaradi minskih polj in napadov na humanitarno osebje, nikoli ni prispelo do svojega cilja.

Ob vedno bolj krvavih spopadih v Afriki se zahodne razvite države sprašujejo, kdo bo aktivno zagotavljal mir in varnost. Ali bodo to različne (neafriške) mednarodne organizacije, nekdanje kolonizatorke, ali pa kar Afrika sama, saj so številne negativne izkušnje pri reševanju konfliktov mednarodno skupnost in posamezne države oddaljile od aktivnejše vloge pri njihovem reševanju. Ob vsem tem ostaja paradoks, da velika rudna bogastva afriške celine ne rešujejo in ne zmanjšujejo vsesplošne revščine Afričanov, ampak celo ustvarjajo in omogočajo številne meddržavne in državljanske vojne. (Prebilič 2006, 52)

2 METODOLOŠKI – HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 OPREDELITEV PREDMETA PROUČEVANJA IN CILJI

Predmet proučevanja diplomskega dela je državljanska vojna v Angoli. Za lažje razumevanje nastanka vojne, in zakaj je le -ta trajala kar 27 let, bom najprej opisala zgodovino Angole pred državljansko vojno.

V sklopu predstavitve državljanske vojne bom opredelila vzroke za izbruh le-te in njeno dolgotrajnost ter opisala glavne akterje, ki so krojili zgodovino državljanske vojne. Obdobje državljanske vojne bom razdelila na dve obdobji, in sicer na potek državljanske vojne med hladno vojno (1975-1989) ter potek državljanske vojne po hladni vojni (1990-2002) . Tako v prvem kot drugem obdobju bodo cilji preučevanja ključni dogodki vojne in vpliv mednarodnih akterjev na državljansko vojno.

V sklopu vplivanja mednarodnih akterjev bom analizirala njihove razloge za vmešavanje v vojno in na kakšen način so to počeli. Prav tako bom preučila ključne dokumente, mirovne sporazume ter mirovne operacije, ki so bili ali sprejeti ali izvršeni med državljansko vojno in analizirala njihovo uspešnost.

2.2 RAZISKOVALNE METODE

V diplomskem delu bom analizirala in interpretirala primarne in sekundarne vire. Za preučevanje resolucij in mirovnih sporazumov bom uporabila analizo in interpretacijo primarnih virov, analizo in interpretacijo sekundarnih virov bom uporabila za analizo knjig in spletnih strani, ki so v večini napisani v angleškem jeziku.

Analizo in interpretacijo primarnih in sekundarnih virov bom dopolnila z zgodovinsko analizo in deskriptivno metodo. Z zgodovinsko analizo bom preučila zgodovino Angole pred državljansko vojno, vzroke za začetek državljanske vojne in njen potek. Za opis temeljnih pojmov, nekaterih splošnih značilnosti Angole, glavnih akterjev v državljanski vojni, poteka oz. dveh obdobji državljanske vojne in vmešavanje

mednarodne skupnosti (držav in mednarodnih organizacij) v državljansko vojno ter konca državljanske vojne v Angoli bom uporabila deskriptivno metodo.

2.3 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

V diplomski nalogi se bom ukvarjala z vprašanjem, ali je bila Angola med državljansko vojno poligon za merjenje vojaške in politične moči med velesilami. Zanimali me bodo predvsem razlogi za vpletanje in načini vplivanja velesil na potek državljanske vojne v Angoli, in sicer slednji v smislu financiranja in oboroževanja sprtih strani, neposredne vpletenosti v vojno z lastnimi oboroženimi silami, trgovanja z nafto in diamanti ter sodelovanja v mirovnih operacijah.

2.4 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

VOJNA

Vojna je družbeni pojav, ki ga je zaradi njegove raznolikosti, nenehnega spreminjanja in velikega števila dejavnikov, ki vplivajo nanj, zelo težko definirati. Zelo podrobno definicijo vojne je podal Anton Bebler, ki pravi, da je vojna »izredno zaostren družbeni spopad, v katerem se družbene skupnosti (plemena, ljudstva, narodi, razredni, rasne, etnične, verske in druge skupnosti), gibanja, države in združenja držav kontinuirano in organizirano na vseh straneh borijo za uveljavitev svojih ciljev, ob pretežni uporabi množičnega oboroženega boja, ki po obsegu in posledicah bistveno presega druge oblike oboroženega nasilja na isti ravni družbenega razvoja in vojaške tehnologije.« (Enciklopedija Slovenije 2000, 315)

Ker je predmet preučevanja državljanska vojna v Angoli, bom pojem državljanske vojne predstavila bolj podrobno. Henderson in Singer (2000, 284-285) *državljansko vojno* definirata kot »stalen vojaški spopad, ki je primarno interen v državi in letno povzroči vsaj 1.000 smrti, v katerem se osrednje vladne sile borijo z uporniški silami, ki je

sposobna učinkovitega odpora. Pri tem je odpor definiran kot zmožnost upornikov, da vladnim silam zadajo vsaj 5 odstotkov žrtev, ki jih doživijo vladne sile.«

Ena od oblik vojne je tudi hladna vojna, ki je močno vplivala na potek državljanske vojne v Angoli. Najpogostejša oznaka *hladne vojne* je, da gre za »vmesno stanje«, ki ni ne vojna ne mir. V mednarodnih odnosih je to obdobje stalnih napetosti med dvema velesilama, ZDA in SZ ter njunimi zavezniki, z vmesnimi obdobji popuščanj, pogajanj, razorožitvenih procesov. Hladna vojna se je začela iz ideoloških razlogov kot reakcija ZDA in Velike Britanije na širjenje sovjetskega vpliva in socializma. Zahodne države so se začele pod vplivom ZDA institucionalno povezovati, da bi ta vpliv preprečile. To je povzročilo »obkroževanje« SZ in nenehno tekmovanje in boj med državami z nasprotnimi družbenimi sistemi, ostro soočanje s stalnimi krizami in lokalnimi vojnami, ves čas na robu globalnega spopada. (Repe 1996, 229)

MIROVNE OPERACIJE

Mirovne operacije v najširšem pomenu besede razumemo kot vse oblike vojaških in nevojaških aktivnosti, ki potekajo v kontekstu političnih in diplomatskih prizadevanj za vzpostavitev in ohranjanje mednarodnega miru. (Jelušič 2005, 11)

Prve mirovne operacije OZN so bile mirovne operacije ohranjanja miru (od leta 1948 dalje). V času hladne vojne so bile zaradi ohromitve delovanja Varnostnega sveta OZN mirovne operacije zelo omejene in so potekale v obliki operacij za ohranjanje miru. Večina teh je delovala zlasti v deželah in konfliktih tretjega sveta, skoraj nikoli pa ni bilo operacij tam, kjer so bile v konflikte vpletene svetovne velesile. Šele po koncu hladne vojne se je strateški koncept mirovnih operacij dramatično spremenil. Pojavile so se nove oblike mirovnih operacij, poleg vojaških sil so v operacijah sodelovale tudi policijske enote in civilno osebje (administrativno osebje, gospodarstveniki, pravni strokovnjaki, opazovalci volitev). (United Nations 2009b)

Tako moramo danes vsebinsko razlikovati med operacijami za ohranjanje miru (angl. *Peacekeeping Operations*), operacijami za ustvarjanje miru (angl. *Peacemaking Operations*), operacijami za graditev miru (angl. *Peace Building Operations*),

operacijami preventivne diplomacije (angl. *Preventive Diplomacy*) in operacijami za vsiljevanje miru (angl. *Peace Enforcement Operations*). (Jelušič 2005, 11-12)

3 ZGODOVINA ANGOLE PRED DRŽAVLJANSKO VOJNO

Za boljše razumevanje državljanske vojne je prav, da se seznanimo z zgodovino Angole pred državljansko vojno, saj med dogodki, ki so se zgodili med osamosvojitveno vojno, najdemo vzroke za začetek 27 let trajajoče državljanske vojne.

Zgodovina Angole pred prihodom Portugalcev v 15. stoletju je zelo slabo raziskana. Na območju Angole naj bi kot prvi živeli Bušmani, katere so v 6.st.n.št. pregnala bantujška ljudstva, ki so bila zaradi uporabe kovinskega orodja veliko naprednejša. V času med 14. in 16. stoletjem sta bili na ozemlju današnje Angole dve kraljestvi, in sicer Kongo ter Ndongo. Prvi Portugalci so dosegli angolsko obalo že leta 1482 in leta 1491 je v Angoli stala že prva portugalska trgovska postojanka. Sprva so z omenjenima kraljestvoma trgovali, Kongo celo pokristjanili. Kmalu so se začeli zavedati naravnega bogastva Angole in kraljestvi poskušali zavzeti, pri čemer so naleteli na močan odpor Kraljestva Ndongo, katerega glavno mesto so uspeli osvojiti leta 1618. Ndongo so leta 1671 priključili k Portugalskemu kraljestvu Angola. (Ki-Zerbo 1977, 327) Da bi ohranili primat v Angoli, so se morali Portugalci v 17. st. zoperstaviti tudi zunanjim osvajalcem. Angola je dišala tudi Nizozemcem, Francozom in Angležem, vendar jo je Portugalcem uspelo obraniti in obdržati. Leta 1844 je z odprtjem angolskih pristanišč za tuje ladje trgovina z raznoraznim blagom (palme, arašidovo olje, vosek, les, slonovina, bombaž, kava, kakav) zacvetela. Do leta 1850 je postala Luanda največje in najbolj razvito portugalsko mesto izven ozemlja Portugalske. Dokončne meje je portugalska kolonija dobila na berlinski konferenci, kjer ji je bila priključena tudi enklava Kabinda (1884-1885). (Natek 2006, 381)

Angola je v 17. stoletju postala poglavitni vir sužnjev za plantaže v drugi portugalski koloniji – Braziliji. Večino sužnjev so prepeljali iz črnkih držav v notranjosti (Ndongo, Malanja, Lunda). Suženstvo so skušali odpraviti že nekateri portugalski guvernerji, a vedno neuspešno, saj je trgovina s sužnji prinašala velike dobičke. Šele v drugi polovici 19. stoletja, leta 1869, Portugalci dokončno prepovejo suženstvo v svojih afriških kolonijah. Prepoved vseeno ni ustavila belih veleposestnikov, saj je bilo do konca kolonialne dobe med črnkim prebivalstvom močno razširjeno prisilno delo. (Ki-Zerbo 1977, 327; Natek 2006, 381)

Na potek dogodkov v Angoli med kolonialno dobo (1885-1975) so močno vplivale politične spremembe v matični Portugalski. Leta 1910, ko je bila Portugalska razglašena za republiko, je to za Angolo pomenilo začetek obdobja reform in od leta 1920 tudi finančno avtonomijo. Z vojaškim udarom leta 1926 je oblast na Portugalskem prevzel Antonio de Oliveira Salazar in v državi uvedel diktaturo. Nova zvrst vladanja je vsem kolonijam, vključno Angoli, takoj odvzela pravico do samoupravljanja in uvedla strogi režim nadzorovanja in vladanja s trdo roko.

Portugalci so še vedno vzpodbujali priseljevanje bele populacije, predvsem malih portugalskih posestnikov. Ti posestniki naj bi bili vzor avtohtonemu prebivalstvu, da bi se le to čim prej privadilo na moderno gospodarstvo in prevzelo evropski življenjski slog. Portugalci so v Angoli do leta 1953 ločili tri vrste prebivalstva. Prva vrsta so bili priseljeni Portugalci, drugo vrsto so predstavljali črnski portugalski državljani, najnižja vrsta je bila množica navadnih Afričanov. Za pridobitev državljanstva so morali črnski državljani izpolnjevati več pogojev, in sicer priseči so morali zvestobo, poleg tega so dvakrat preverjali njihovo dobro obnašanje in stališče do evropskega načina življenja. Portugalska kastna delitev prebivalstva je močno vplivala na dogajanje tik pred in med državljansko vojno. Po odhodu Portugalcev leta 1974 sta se namreč sloj črnih državljanov in večinski del luandske inteligence pod okriljem MPLA borila proti večinskemu, več stoletij zatiranemu avtohtonemu prebivalstvu, ki je tvorilo jedri FNLA in UNITA.

Za pospešitev razvoja gospodarstva so Portugalci v Angolo pričeli vabiti tuji kapital, kateremu so dišala predvsem rudna bogastva. Z uresničitvijo nekaterih razvojnih načrtov med leti 1953 in 1958 so Portugalci v Angoli zgradili hidroelektrarno, modernizirali pristanišča, ceste, železnice in letališča ter zasadili 250.000 hektarjev kave. (Ki-Zerbo 1977, 445-447, 530)

Procesu dekolonizacije, ki je bil v tem času v Afriki na vrhuncu se je dotaknil tudi Angole. Da bi se izognila neizbežni dekolonizaciji, je Portugalska vse svoje kolonije leta 1951 preimenovala v »prekomorske province« in s tem upala, da se bo kot edina kolonialna sila ubranila pred kolonialno vojno in izgubo ozemlja. Novo poimenovanje pa ni moglo izničiti krutega portugalskega fašističnega režima, rasne diskriminacije, prisilnega dela in politične ter socialne zaostalosti dežele, ki so med angolskim

prebivalstvom povzročali nezadovoljstvo in netili prve oblike uporniških gibanj. Začetek upora predstavljajo kulturna gibanja, ki so izdajala literaturo, katere osrednji motiv je bila neodvisnost. Ta kulturna gibanja so večinoma delovala v ilegali vse do leta 1956, ko se je zgodil preobrat. (Boffa 1971, 377) Takrat so bila ustanovljena prva politična gibanja za neodvisnost Angole, med njimi najpomembnejše Ljudsko gibanje za osvoboditev Angole (MPLA) z voditeljem Agostinom Netom na čelu. Takoj za MPLA je bila leta 1957 ustanovljena Nacionalna fronta za osvoboditev Angole (FNLA), ki jo je vodil Holden Roberto. Od slednje se je leta 1966 del članov odcepilo in ustanovilo novo politično gibanje, in sicer Nacionalno unijo za popolno neodvisnost Angole (UNITA) z voditeljem Jonasom Savimbijem. (Axelrod in Phillips 2005, 93)

Zahteve novonastalih političnih gibanj po neodvisnosti Angole je Portugalska odločno zavrnila. Leta 1958 so v Angoli izbruhnili prvi nemiri, ki so predstavljali uvod v dolgotrajno in kruto osvobodilno vojno. Oblasti so začele oboroževati portugalske civiliste, okrepile so vojaške postojanke in izvajale obsežne racije. Nasilje se je iz leta v leto stopnjevalo. Napad domačinov 10. februarja 1961 na zapore v San Paolu di Luandi je pomenil začetek neizprosnega gverilskega bojevanja. Napad je na Portugalskem spodnesel stolček tedanjemu obrambnemu ministru, katerega mesto je zasedel sam Salazar in začel krut boj zoper osvoboditelje. (Ki-Zerbo 1977, 531) Pod njegovim ukazom so neprimerljivo bolje oborožene portugalske vojaške sile z napalmom uničile cele pokrajine, skupine izurjenih gverilcev so požgale na stotine vasi in množično pobijale civiliste, katerim so sekali glave in jih nato natikali na kole. Samo v letu 1961 naj bi Portugalci pobili okoli 50.000 Angolcev, število ubitih pa se je v naslednji dveh letih dvignilo na 130.000. Z domov v bližnji Zair (danes DR Kongo) je zbežalo 400.000 Angolcev. (Boffa 1971, 377)

Pokrajina Kabinda je bila osvobojena prva. V letu 1962 so domačini že začeli osvobajati nekatere vasi. Z zmago v bitki pri Komi februarja 1964 so osvoboditelji že zasedli vse pokrajine na jugu in vzhodu dežele, sledili sta še severna in severovzhodna fronta. MPLA je med letoma 1965 in 1966 sprožila boje še na dveh frontah, in sicer na južni in zahodni. Ustanovitev narodno osvobodilne vojske leta 1966, ki je tvorila glavni delež Ljudskih revolucionarnih sil, je v vojni pomenilo preobrat. Akcije osvoboditeljev niso več uvrščali med gverilsko bojevanje, temveč med prave vojaške operacije. (Boffa 1971, 379)

Kolonialne vojne, ne samo v Angoli, ampak tudi v ostalih kolonijah, so dodobra oklestile portugalski proračun¹ (ta naj bi se zmanjšal kar za 50%). Kljub denarnim težavam, ki so pestile Portugalsko, ji je Angolo uspelo obdržati vse do Nageljnove revolucije 25. aprila 1974 v Lizboni, ki je zrušila 48 let trajajočo Salazarjevo diktaturo in odprla pot demokraciji in dekolonizaciji. Neenotnost med osvobodilnimi gibanji in želje po nadvladi je bilo moč opaziti že med osamosvojitveno vojno. Po revoluciji na Portugalskem so omenjena gibanja začela jasno in glasno kazati težnje po oblasti. MPLA, FNLA in UNITA so se sicer sestale, z namenom sestaviti vladajočo koalicijo. Koalicijo so sestavili kar dvakrat, a ni prenesla bremen različnih pogledov in apetitov pogajajočih se gibanj. Začel se je boj za prestolnico in oblast, začela se je državljanska vojna. Na eni strani se je borila MPLA, ki sta jo odkrito podpirali Kuba in SZ, na drugi strani UNITA in FNLA s podporo JAR, ZDA, Zaira in Kitajske. Prestolnico je s pomočjo kubanskih sil obranila MPLA, ki je 11. novembra 1975 razglasila neodvisnost Angole. (Axelrod in Phillips 2005, 94)

---

¹ Kolonije so Portugalski prinašale 25% prihodka. (Axelrod in Phillips 2005, 94)

4 DRŽAVLJANSKA VOJNA

Državljanska vojna v Angoli se je začela leta 1975 kot boj za oblast med osvobodilnimi gibanji po odhodu portugalskih kolonizatorjev. Že takoj na začetku je postala del hladne vojne, političnega boja takratnih velesil ZDA in SZ. Kljub koncu hladne vojne se vojna v Angoli ni končala. Tako po letu 1990 vojna ni več sodila med konflikte hladne vojne, temveč je postala ena izmed mnogih državljanskih vojn afriške celine. Velesile, ki so v času hladne vojne zaradi lastnih interesov tako ali drugače podpirale sprte strani, so po koncu hladne vojne le-te priganjale k začetkom pogajanj in podpisovanju mirovnih sporazumov ter začele v Angolo pošiljati mirovne misije za stabilizacijo kriznih razmer, da bi popravile svoje napake iz časa hladne vojne. Prvi dogovor med Kubo, JAR in angolsko vlado podpisan leta 1988 v New Yorku je narekoval umik vseh tujih oboroženih sil (Kube in JAR) iz Angole, še isto leto pa je Varnostni svet OZN dal zeleno luč za prvo mirovno operacijo ohranjanja miru (UNAVEM I.) v Angoli. Po letu 1988 so sledili še trije mirovni sporazumi med angolsko vlado (vodi jo MPLA) in UNITA, pri čemer je bil uspešen šele zadnji, podpisan leta 2002 v Lueni, in dve mirovni operaciji ohranjanja miru pod okriljem OZN (UNAVEM II. in UNAVEM III.) in ena opazovalna misija (MONUA).

Ker je Angola po koncu hladne vojne izgubila strateško vrednost, je bil tudi interes mednarodne skupnosti za zaustavitev spopadov in dokončen mir v Angoli čedalje manjši. Prva misija OZN je z lahkoto izpolnila svoj mandat nadzora umika zunanjih sil iz države, saj je bil to cilj vseh držav, vpletenih v državljansko vojno, medtem ko so bile ostale tri mirovne misije prav zaradi majhne politične volje stalnih članic VS neuspešne. Leta 1999, v času najhujših bojev po hladni vojni, se je OZN celo umaknila iz Angole.

Rešitev spora so prav tako ogrožale države, ki niso spoštovale sprejetih sankcij zoper UNITA, kot je prepoved kupovanja angolskih diamantov. Trgovina z ilegalnimi diamanti je UNITA omogočala nemoteno financiranje oboroženih bojev z angolsko vlado. Šele smrt Savimbija leta 2002 je v opustošeno Angolo dokončno prinesla mir.

4.1 VZROKI ZA ZAČETEK VOJNE

Leta 1961 se je v Angoli začela osamosvojitvena vojna, ki se je 14 let kasneje sprevrgla v državljansko vojno, za kar je bila poleg portugalske kolonizacije v veliki meri odgovorna tudi njena kasnejša kaotična dekolonizacija. (MacQueen 2002, 124) Vojna je že takoj na začetku spremenila svoj značaj, postala je del hladne vojne in s tem povezana z nasprotji med obema velesilama in njunima ideologijama, ZDA in SZ. (glej Sliko 4.1) Kot podpornice političnih gibanj so zunanji akterji izključno zaradi lastnih koristi (koriščenje angolskih naravnih virov) do konca hladne vojne leta 1991 krojil potek državljanske vojne. (De Waal 2004, 20-21) SZ, Kuba in portugalski komunisti so podpirali komunistično MPLA, medtem ko sta FNLA in UNITA uživali podporo JAR, ZDA, Zaira in Kitajske. S prenehanjem obstoja SZ (1991) in bližanju konca apartheida v JAR se državljanska vojna v Angoli vseeno ni končala. Za nadaljevanje spopadov je zato potrebno poiskati nove vzroke, značilne predvsem za spore znotraj afriške celine.

Slika 4.1: Vzroki za državljansko vojno

Vir: Lewis III. (2009).

Analitiki vojn v Afriki navajajo naslednje temeljne vzroke:

- etnična pripadnost, od prevlade ene etične skupine do izključitve drugih ter tekmovalnost med različnimi etničnimi skupinami za oblast in gospodarske vire,
- umetne meje, ki sekajo etnične skupine in ustvarjajo napetosti na obeh straneh meja in notranje neravnovesje moči,
- pomanjkanje virov, ki med določenimi skupinami povzroča spopade za vire, nujne za preživetje (pogosto je združeno s prepiri o uničevanju okolja in domnevne preobljudenosti),

- gospodarska odvisnost in nerazvitost, ki ovirata rast zrele demokratične politike,
- tuji modeli vodenja države, ki so jih vsilile kolonialne sile (postkolonialne afriške države so slonele na majavi legitimnosti – generacija voditeljev iz obdobja neodvisnosti je (vsaj sprva) zavračala bolj tradicionalne oblike legitimnosti in si je prizadevala priti na položaje, ki so jih prej zasedali kolonialni vladarji. (De Waal 2004, 21)

Poglavitni razlog za nadaljevanje vojne je boj za oblast, ki ga lahko opišemo tudi kot krivico, ki jo občuti iz državne oblasti izključena določena skupina (v primeru Angole je to UNITA), ki pa je v primerjavi z grozotami, opustošenjem in trpljenjem vojakov in civilnega prebivalstva, ki ga povzroči uničujoča vojna, relativno blaga. (De Waal 2004, 21) Kot povsod po Afriki, so kolonialne meje iz Berlinskega kongresa, ki so bile določene brez ozira na plemena in jezike, tudi v primeru Angole dodaten razlog za krvavi konflikt. Državljska vojna v Angoli se je naslanjala na trenja med plemenoma Kimbundo (MPLA) in Ovimbundo (UNITA). (RTV SLO 2009) Med razloge za nadaljevanje državljanske vojne v Angoli lahko uvrstimo tudi težnjo obeh sprtih strani po nadzorovanju in izkoriščanju naravnih bogastev (naftnih polj in rudnikov diamantov), saj le ti prinašajo enormne dobičke, ter premajhen oziroma ničen interes stalnih članic VS OZN za ustavitev spopadov.

4.2 GLAVNI AKTERJI (SPRTE STRANI) IN VPLETENE DRŽAVE

Po koncu osamosvojitvene vojne so se tri osamosvojitvena gibanja znašla pred nalogo prevzeti oblast v Angoli. Kljub sporazumu iz Alvorja, katerega glavne točke so bile popoln umik Portugalske in njenih oboroženih sil iz Angole, sestava prehodne vlade (koalicija MPLA, FNLA in UNITA) ter izvedba prvih volitev, so nepremostljive ovire med omenjenimi osamosvojitvenimi gibanji in apetiti tujih držav sprožile 27 let trajajočo državljansko vojno.

Za boljši vpogled v dogajanje med državljansko vojno bom predstavila osamosvojitvena gibanja (MPLA, FNLA in UNITA) in navedla vpletene države in njihove razloge za vmešavanje v vojno.

MPLA (Ljudsko gibanje za osvoboditev Angole) je bilo ustanovljena leta 1956 kot posledica združitve dveh nacionalnih organizacij s sedežem v Luandi. Pripadniki gibanja so bili angolski izobraženci in ostanek tujega prebivalstva ter tisti domačini, katerim so Portugalci dodelili državljanstvo (v večini pleme Kimbundo). Leta 1962 je vodenje gibanja prevzel Agostino Neto. V času osvobodilne vojne se je MPLA borila proti Portugalcem skupaj z UNITA in FNLA. Po umiku Portugalske je ta koalicija hitro razpadla in MPLA je vstopila v boj zoper združenima FNLA in UNITA. Komunistični program MPLA je bil razlog, da so z njo simpatizirale komunistične države, stranke in gibanja po svetu, z izjemo Kitajske. Leta 1974 je MPLA ustanovila vojaško krilo FAPLA. V boju za prestolnico leta 1975 so jo politično in vojaško podpirali Sovjetska zveza, Kuba in komunisti na Portugalskem. Z uspešno obrambo le te je MPLA 11. septembra 1975 razglasila neodvisnost Angole in prevzela oblast v državi. Že leta 1977 se je zgodil poskus udara znotraj stranke. »Nitistasi« pod vodstvom Nita Alvesa so poskušali z oblasti vreči Neta in ga aretirati, kar jim ni uspelo. Še istega leta se je na nacionalnem kongresu MPLA reorganizirala v delavsko stranko, sprejela marksistično – leninistično politiko, uvedla socialistični način vodenja gospodarstva in se preimenovala v MPLA-PT. Po smrti Neta leta 1979 je vodenje stranke in hkrati oblast prevzel Jose Eduardo Dos Santos. Po desetletju vojne je MPLA-PT izgubila podporo Sovjetske zveze, zato je bila primorana začeti pogajanja z UNITA. Sredi 1990 je MPLA-PT opustila enostrankarski sistem in marksistično – leninistično politiko ter se ponovno preimenovala v MPLA. Z zmago na prvih volitvah v Angoli leta 1992 se je utrdila na oblasti, že leta 1993 pa sta jo kot legalno voditeljico vlade priznali ZDA in JAR. Po koncu vojne je mednarodna skupnost od MPLA zahtevala redne volitve, katere so bile zadnjič izvršene leta 2008. Za predsednika države je bil pričakovano ponovno izvoljen Dos Santos, MPLA pa je dobila tudi največje število sedežev v parlamentu. Tako MPLA Angoli vlada že slabih 30 let. (Britannica 2009c)

FNLA (Nacionalna fronta za osvoboditev Angole) je bila ustanovljena leta 1957. Gibanja je obvladovalo sever države, njeni pripadniki so bili po večini iz plemena Bakongo. Vodja FNLA je bil Roberto Holden. Zaradi sorodstvenih vezi med Holdnom in bivšim predsednikom takratnega Zaira Mobutujem (bila sta svaka), je FNLA uživala podporo Zaira. Zahodno usmerjeni program, povezanost z Zairom in prepričanje, da bo FNLA zmagala na predvidenih volitvah leta 1975, so bili zadostni razlogi, da je FNLA podprla tudi ZDA. Sprva je FNLA od ZDA prejemale pomoč v višini 100.000 USD

letno in nato 300.000 USD letno. Ko se je leta 1975 začel boj za oblast, je FNLA z UNITA sklenila dogovor. Ustanovili sta vlado v senci s sedežem v mestu Huambo in skupaj uspešno napadali sile MPLA in pripadnike kubanskih oboroženih sil. S prepovedjo prikritega oskrbovanja z orožjem in financiranja FNLA, ki jo je leta 1976 sprejel ameriški Kongres, je FNLA izgubila na moči. Postala je lahka tarča MPLA in Kubancev, zato je večina pripadnikov FNLA zbežala v Zair. V sredini 80. let se je FNLA dokončno umaknila iz bojov in se umaknila v Zambijo. (Kissinger 1999, 794)

Del pripadnikov FNLA se je leta 1966 odcepilo in s skupaj z Ljudsko unijo Angole ustanovilo novo gibanje **UNITA** (Nacionalna unija za popolno neodvisnost Angole). Voditelj novonastalega gibanja je postal Jonas Savimbi, ki je bil pred tem voditelj Ljudske unije Angole. Že leta 1966 je Savimbi zavrnil povabilo MPLA, da se ji pridruži kot polnopravni član, in se raje odločil za gverilsko bojevanje. (FAS 2003) UNITA je uživala podporo ljudstev Ovimbundu in Čokve (avtohtono prebivalstvo Angole) in je obvladovala centralni in južni del države. (Britannica 2009č) Sprva je bila UNITA maoistično usmerjeno gibanje. Uživala je podporo Kitajske, ki jih je oskrbovala z denarjem in jim nudila vojaško urjenje. (Kissinger 1999, 794) Kasneje je UNITA spremenila svojo politiko in sprejela protilevičarsko usmerjenost. Začela je sodelovati s portugalskimi oblastmi v boju proti komunizmu, podpirali so jo tudi ZDA, JAR in sosednji Zair. UNITA je bila izmed vseh treh osvobodilnih gibanj vojaško najšibkejša, vendar je imela največji potencial pri podpori volivcev. Po izstopu FNLA iz bojov se je UNITA reorganizirala v antikomunistično gverilsko gibanje, katero je po ukinitvi prepovedi financiranja gibanj v Angoli leta 1985 javno podrla tudi Reaganova administracija, Reagan sam pa je Savimbija označil za velikega borca za svobodo. Do konca leta 1988 je bila UNITA z pomočjo ZDA in JAR enakovreden nasprotnik MPLA in njenim podpornicam. Istega leta je obvladovala dve tretjini ozemlja države in uživala podporo okoli 40% vsega prebivalstva. Kljub uspehom v boju proti MPLA pa se je UNITA septembra 1988 soočila z uporom znotraj samega gibanja. Del članov je gibanje preimenovalo v UNITA-R, se označilo za nove voditeljev gibanja in suspendiralo Savimbija. Od prvotne UNITA se je istega leta odcepila še ena skupina, tako da je bila UNITA leta 1988 razdeljena kar na tri dele. Savimbijeva UNITA je še vedno nadaljevala boje proti MPLA in se oskrbovala z ilegalno izkopanimi in prodanimi diamanti. Na volitvah leta 1992 je UNITA izgubila proti svoji največji tekmici MPLA, vendar izid volitev ni hotela priznati, kar je pomenilo nadaljevanje državljanske vojne.

Leta 1994 po podpisu Lusaškega protokola se je UNITA transformirala v politično stranko. (FAS 2003) Šele smrt Savimbija leta 2002 (ubile so ga angolske oborožene sile) je pomenila dokončen poraz UNITA. Večina pripadnikov UNITA se je vrnila med civiliste, nekaj se jih je vključilo v angolske oborožene sile. Vsi trije deli UNITA so se po letu 2002 ponovno združili in se preoblikovali v politično stranko. Na volitvah leta 2008 je morala UNITA ponovno priznati premoč MPLA. Tokrat so volitve označili za veljavne in tako zasedli mesto največje opozicijske stranke. (Britannica 2009č)

Zaradi političnih, vojaških in gospodarskih interesov so v vojno kot podpornice osvobodilnim gibanjem vstopile države iz vsega sveta, med njimi tudi takratni politični in vojaški velesili SZ ter ZDA. (glej Sliko 4.2)

Ker so bile **ZDA** prepričane, da je SZ že decembra 1974 načrtovala oboroževanje MPLA iz Brazzavilla (Konga) in da Kubanci njene pripadnike urijo že več let, so se že takoj po podpisu sporazuma v Alvorju odločile ukrepati. Tako so ZDA FNLA zagotovile denarno pomoč v višini 300.000 USD letno in istočasno zavrnile sodelovanje z UNITA. Šele lobiranje Kaunde², predsednika Zambije v Washingtonu je ZDA prepričal, da finančno podprejo tudi UNITA, ki se skupaj z FNLA bori proti komunistični MPLA. Po besedah takratnega zunanjega ministra ZDA Henryja Kissingerja, so se ZDA odločile v Angoli delovati prikrito, saj bi javna podpora nekomunističnim silam FNLA in UNITA povzročila hujše reakcije drugih vpletenih držav. Tako je Kissinger od CIA zahteval, naj sestavi načrt prikritega oskrbovanja FNLA in UNITA, kateremu pa je močno nasprotoval Nathaniel Davis, pomočnik zunanjega ministra in načelnika Afriškega urada zunanjega ministrstva ZDA. Davis je menil, da konflikt v Angoli ne sodi med konflikte hladne vojne, temveč med lokalne konflikte afriške celine in da bo vmešavanje ZDA povzročilo še večjo pozornost SZ, kar opiše tudi v svojem memorandumu, katerega Kissinger skupaj z načrtom CIA za podporo FNLA in UNITA preda predsedniku Fordu. Ford 18. junija 1975 potrdi načrt CIA in začetek operacij ZDA v Angoli, ki FNLA in UNITA zagotavlja 6 milijonov USD letno in pomoč obveščevalne službe ter redno oboroževanje iz Zaira (predvsem lahka oborožitev). Poleg tega je strategija ZDA narekovala tudi javno kritiziranje in

---

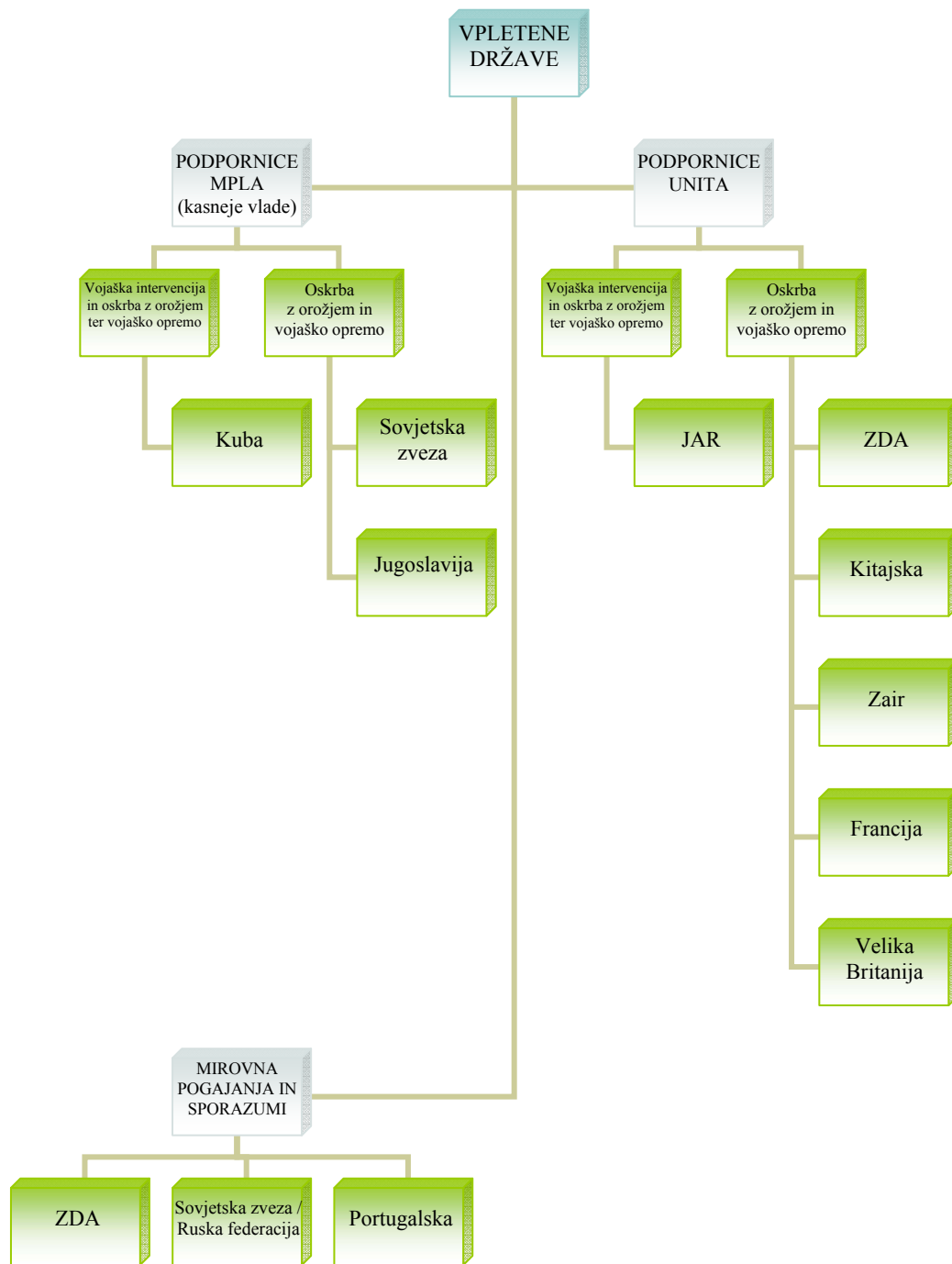
² Po zagotovilih Kaunde naj bi UNITA podpirale tudi Tanzanija, Zair, Mozambik, OAU in novi portugalski zunanji minister. Prepričanje vseh je bilo, da bo UNITA gladko zmagala na predvidenih volitvah. (Kissinger 1999, 795)

vršenje pritiska SZ, naj le ta ustavi podporo MPLA. Stroški prikritega delovanja ZDA v Angoli so se kmalu povečali na 20 milijonov USD, odstop Davisa zaradi nestrinjanja s Fordovo politiko Angole pa je paraliziral delovanje Afriškega urada. CIA in njen direktor Colby, ki je bil odgovoren za operacije v Angoli, nista izpolnjevala osnovnih nalog operacije, med katerimi je bilo tudi zavzetje prestolnice. (Kissinger 1999, 795-815)

Kot odgovor na vmešavanje ZDA in njeno podporo nekomunističnim silam, je v vojno vstopila tudi SZ. (Talbot 2002) Njeni razlogi za vstop v vojno naj bi bili poleg ideološke narave prepleteni z oportunizmom. Zahodne države so bile v 70. letih močno odvisne od zalog nafte z območij bližnjega vzhoda. Zaradi šestdnevne vojne je bil zaprt Sueški prekop, zato so morali tankerji opraviti daljšo pot, in sicer okoli afriške celine, katere južni del je v večini obvladovala Sovjetska zveza. Tako so sovjetski bombniki, ki so bili locirani v afriških bazah, za tankerje in zahodno nafto predstavljali veliko nevarnost. Zavzetje JAR bi za SZ vsekakor pomenilo neprecenljivo strateško in ekonomsko prednost. Intervencija v Angoli in zavzetje Lunade je bil prvi korak SZ pohoda na Cape Town. (Ant's Military Notes) Poleg naštetih razlogov se je SZ vojno podala tudi zaradi podpore Kitajske FNLA in UNITA. Po trditvah ZDA naj bi SZ do 30. oktobra 1975 MPLA oskrbela z 200 bojnimi vozili, 50 tanki, orožjem zračne obrambe, raketometi, težko artilerijo, mitraljezi in več kot 20 tisoč puškami. (Kissinger 1999, 815)

V zgodnjih 60. letih je MPLA računala na politično in vojaško podporo **Kitajske**. Ko je Organizacija afriške enotnosti FNLA in UNITA priznala kot legitimni osvobodilni gibanji, se je tudi Kitajska odločila podpreti ti dve gibanji. Po revoluciji v začetku 70. let na Kitajskem so kitajske oblasti ponovno začele simpatizirati s MPLA in ji zagotavljale urjenje poveljnikov in gverilcev. Sodelovanje med Kitajsko in MPLA je bilo zaradi nesoglasij in želje Kitajske, da s svojo asistenco vzpostavi ravnovesje z močno sovjetsko podporo MPLA, zelo kratko. (Campos in Vines 2008, 2)

Slika 4.2: Shema vpletenih držav v državljansko vojno v Angoli

Viri: Kissinger (1999, 794); United Nations (2000č); FAS (2003); Britannica (2009c).

Na veliko presenečenje velesil sta se Kuba in JAR za posredovanje v Angoli odločili brez predhodnega posveta in na lastno pest v Angolo poslali svoje oborožene sile.

Kuba je za transport svojih vojakov v Angolo brez dovoljenja SZ uporabila njena letala in pripadnike oboroženih sil³, ki so bili locirani v bazi na Kubi. Razloga za samostojno akcijo Castra in njegovih oboroženih sil sta bila lažji dostop do angolskih naravnih virov in ideološki boj. Castro je bil leta 1975 na vrhuncu svojih moči, podcenjujoč ZDA, ki so bile še vedno v šoku zaradi poraza v Vietnamu, prepričan v uspeh Kube v Angoli. (Kissinger 1999, 816-817)

Tako kot ZDA in SZ sta tudi Kuba in JAR druga drugo obtoževali v vpletanje v vojno v Angoli. Čeprav je Kuba trdila, da se je JAR prva vmešala v vojno, je znano dejstvo, da je Kuba že v maju in juniju 1975 v Angolo poslala okoli 200 svetovalcev, skupaj z MPLA pa je nato od avgusta do novembra 1975 prestolnico branilo še okoli 12 tisoč kubanskih vojakov. (Britannica 2009b)

Na drugi strani je **JAR**, mednarodno izolirana zaradi režima apartheida, do 30. oktobra 1975 v Angolo poslala od 100 do 150 svetovalcev, ki so bili v pomoč UNITA in Savimbiju. Že avgusta je JAR prestopila mejo z Angolo, da bi zaščitila hidroelektrarno na reki Cunene, katero izgradnjo je financirala skupaj s Portugalci. (Kissinger 1999, 820) JAR se je v vojno vmešala, ker se je čutila ogroženo zaradi širitve komunizma v Angoli in Jugozahodni Afriki (ta bi se lahko razširil na ostale države podsaharske Afrike), saj je MPLA odkrito podpirala organizacijo SWAPO, ki se je borila za neodvisnost Jugozahodne Afrike izpod oblasti JAR. Poleg tega je JAR vojna v Angoli koristila tudi iz ekonomskega vidika, saj je UNITA z zaporo Benguelske železnice Zairu in Zambiji onemogočila uporabo angolskih pristanišč, zato sta biti ti dve državi primorani za izvoz naravnih bogastev, predvsem bakra, uporabiti transportni sistem JAR, kar je JAR prinašalo večji zaslužek in lažje nadzorovanje sosednjih držav. (FAS 2003)

---

³ Ti so v sodelovanje pristali, saj bo bili prepričani, da med Havano in Moskvo obstaja dogovor o skupni intervenciji v Angoli. (Kissinger 1999, 816)

Med rednimi oskrbovalci MPLA z orožjem in vojaško opremo je bila tudi **Jugoslavija**, medtem ko sta **Francija** in **Velika Britanija** oskrbovali UNITA. (FAS 2003)

4.3 VPLIV NARAVNOGRAFSKIH IN DEMOGRAFSKIH ZNAČILNOSTI NA POTEK VOJNE

Angola leži na prehodnem območju med ekvatorialno in južno Afriko (Krušič 1993, 138), ob obali Atlantskega oceana in med izlivoma rek Kongo na severu in Cunene na jugu. Angola v površino meri 1.246.700 m², s čimer je za 63-krat večja od Slovenije in po velikosti primerljiva s Čadom in Perujem, ki sodita med 20 največjih držav na svetu. (Šehić 2006, 103) Angoli pripada enklava Kabinda, ki v površino meri 7.270 m², in je geografsko ločena od ozemlja Angole. Prestolnica Angole je Luanda, ki je hkrati tudi največje mesto v državi. Angola meji na DR Kongo (2.511 km), Kongo (201 km), Namibijo (1.376 km) in Zambijo (1.110 km). (CIA 2009b)

Prevladujoči tip reliefa v Angoli je višavje. V notranjosti se pokrajina s strmimi robovi dvigne v planotasta višavja. V osrednjem delu Angole se v smeri vzhod – zahod na to višavje navezuje Luandski prag, severno od njega pa se površje zlagoma spušča proti Kongovski kotlini, kjer prevladujejo širni ravniki. Sever države je poraščen s savanskim gozdom in visokotravno savano z galerijskim gozdom ob rekah. V osrednjem delu višavja in ob obali na severu je nizkotravna savana ter ponekod listopadni savanski gozd, ki proti jugu prehajata v trnasto savano in polpuščavo. V južnem delu obalnega pasu je puščava. (Natek 2006, 380)

Vojna se je začela z boji za prestolnico in svojo pot nadaljevala preko centralne Angole (provinci Huambo in Benguela) na jug države (provinci Cunene in Cuando Cubango), kjer se je zadržala vse do konca hladne vojne. Relief in rastje na jugu države sta sprtima stranema omogočali uporabo različnih vrst oboroženih enot in oborožitve, med katerimi pa je še vedno prevladovala pehota s podporo letalskih in oklepni enot. Po hladni vojni, ko je vojna v Angoli spremenila svoj značaj, se je UNITA začela posluževati tudi gverilskega bojevanja (zasede ob glavnih cestah, napadi na vasi) in se ob meji z Zambijo napotila proti bogatim rudnikom diamantov (le te so izkoriščali za financiranje

vojne) proti severovzhodu države, čez provinco Moxico, do provinc Lunda Sul in Lunda Norte. Tako so se spopadi med Vlado Republike Angole in UNITA po koncu hladne vojne odvijali predvsem v provincah Lunda Sul, Lunda Norte, Moxico, Uige in Cuanza Norte. (glej Sliko 4.3)

V Angoli živi okrog sto bantujskih ljudstev. Najštevilčnejši so Ovimbundi, ki tvorijo 37% populacije Angole, sledijo jim Kimbundi (25%), Kongi (13%), Luvali (8%), Čokvi (5%) in ostali. (Natek 2006, 380; CIA 2009č). Ovimbundi živijo v osrednjem delu višavja in obalnega pasu, Mbundi v južnih delih višavja, Kongi na severu države. Vzhod države poseljujejo Luvali, Čokvi in Lučazi, na skrajnem severovzhodu živijo Lundi in na jugozahodu Njaneki ter Ovambi. (Natek 2006, 380-381) (glej Sliko 4.3)

V času vojne je MPLA uživala podporo prebivalstva glavnega mesta Angole Luande, intelligence in dela avtohtonega prebivalstva (pleme Kimbundo), ki je od portugalske oblasti prejel državljanstvo. Gibanje FNLA je imela največ podpore pri plemenu Bakongo, medtem ko je imela UNITA privrženca iz plemena Ovimbundi, ki je hkrati tudi najbolj številčno pleme v Angoli. V času vojne med obdobjem hladne vojne sta tako MPLA kot tudi UNITA branili teritorije svojih podpornikov in iz teh ozemelj izvajali ofenzivne akcije na nasprotnika.

Slika 4.3: Province⁴

Legenda:

- bantujsko pleme, podpornik UNITA
- bantujsko pleme, podpornik MPLA
- območja spopadov v obdobju hladne vojne
- območja spopadov po obdobju hladne vojne

Vir: Nations Online (2009).

⁴ Angola je administrativno razdeljena na 18 provinc (Bengo, Benguela, Bie, Cabinda, Cuando Cubango, Cuanza Norte, Cuanza Sul, Cunene, Huambo, Huila, Luanda, Lunda Norte, Lunda Sul, Malanje, Moxico, Namibe, Uige in Zair). (CIA 2009c)

4.4 DOLGOTRAJNOST VOJNE IN NJENO FINANCIRANJE

Državljska vojna v Angoli sodi med najdaljše državljanske vojne in vojne nasploh. Razlogov za dolgotrajnost konflikta je več, med katerimi pa močno izstopa zmožnost obeh sprtih strani ohranjanja bojne moči. Tako MPLA (kasneje vlada) kot UNITA sta sprva od velesil in drugih v konflikt vpletenih držav prejemale vojaško pomoč v vseh oblikah in kasneje za financiranje vojne izkoriščali domača naravna bogastva. Kljub temu da so dostopnost, distribucija in politična ekonomija naravnih bogastev odigrali pomembno vlogo pri poteku, razvijanju in intenzivnosti vojne, pa naravna bogastva (nafta in diamanti) sama po sebi niso bila edini razlog in motivacija za začetek državljanske vojne. (Le Billon 2001, 102) Poleg zmožnosti vzdrževanja bojne moči obeh sprtih strani so bili razlog za dolgotrajnost vojne tudi vsi neuspešni napori OZN za rešitev notranjepolitične krize v državi, saj misije OZN po koncu hladne vojne niso bile ustrezno podprte s strani stalnih članic VS, ki v konfliktu niso več videle lastnih interesov. (Jurečko 2007, 51) Veliko oviro za razrešitev kriznih razmer so predstavljale tudi države, ki so kljub sprejetim resolucijam VS in posledično sankcijam zoper UNITA, v Angolo še vedno uvažale orožje in kupovale ilegalno izkopane diamante.

V obdobju hladne vojne sta MPLA in UNITA finance, potrebne za vodenje medsebojne vojne, prejemale od držav podpornic, ki so se v angolski konflikt vmešale zaradi razlogov in interesov. Ko MPLA po umiku SZ in Kube iz vojne ostane brez zunanje finančne injekcije, začne pospešeno izkoriščati svoj nadzor nad naftnimi polji za financiranje vojske in za lobiranje pri tujih silah. (Lewis III. 1997) Največje menjave nafte za orožje je Angola opravila z Rusijo, Ukrajino, Izraelom in Slovaško. Izrael naj bi od leta 1997 v Angolo izvozil za okoli 86,5 milijonov USD orožja, med njim kar 27 letal. (Human Rights Watch 2001a) Velike nedovoljene pošiljke orožja je vlada prejemale preko ladijskega transporta, pri čemer se je večkrat zgodilo, da je bil tovar namenoma napačno prijavljen⁵. (Human Rights Watch World 2001b) Vlada je hkrati s prodajo in menjavo nafte za orožje in vojaško opremo kljub zlomu gospodarstva uspela ohraniti politični red. (Le Billon 2001, 102) Po koncu hladne vojne tudi UNITA izgubi del tuje pomoči (iz vojne se umakne JAR, a do leta 1993 še vedno prejema pošiljke

---

⁵ Španske oblasti so 24. februarja 2001 na Kanarskih otokih zajele ukrajinsko ladjo polno orožja, namenjeno v Angolo. Kapitan je oblastem pred tem zatrdil, da prevaža avtomobilske dele. (Human Rights Watch 2001b)

orožja in vojaške opreme iz ZDA), zato začne svoje enote vztrajno premikati proti severu in severovzhodu države, kjer že leta 1992 nadzoruje z diamanti bogati provinci Lunda Sul in Lunda Norte. Z ilegalno izkopanimi diamanti si UNITA kupuje orožje in drugo vojaško opremo ter se oskrbuje z nafto. (Lewis III. 1997) Po ocenah OZN naj bi UNITA med letoma 1992 in 1999 z ilegalno trgovino z diamanti zaslužila med 3 in 4 milijardami USD (FAS 2003), samo leta 1995 okoli 430 milijonov USD. Kljub sprejeti resoluciji VS 1173 leta 1998, ki vsem državam izrecno prepoveduje uvoz diamantov brez ustreznih certifikatov iz ozemlja Angole, UNITA še vedno uspe večino svojega produkta pretihotapiti v sosednji Zair in nato v Antwerpen, Belgija. Prikrito podporo UNITA zagotavlja tudi največja diamantna korporacija De Beers⁶ in več rudniških podjetij iz JAR. (Lewis III. 1997)

4.5 POTEK VOJNE IN PRELOMNI DOGODKI

V sledečih poglavjih bom podrobneje predstavila potek državljanske vojne v Angoli. Slednjo sem razdelila na dve obdobji, ki smiselno združujeta dogodke in dokumente, ki so vojno najbolj zaznamovali. Tako bom v obdobju državljanske vojne med hladno vojno predstavila zgodovino vojne do vključno umika vseh tujih oboroženih sil iz Angole, v drugem obdobju, obdobju državljanske vojne po hladni vojni, pa bom opisala dogodke, mirovne misije in dokumente, ki so krojili potek državljanske vojne od umika vseh tujih oboroženih sil do vključno podpisa mirovnega sporazuma v Lueni leta 2002, ki je končal 27 let trajajočo državljansko vojno.

---

⁶ Sprva se De Beers poveže z Endimo, korporacijo v lasti angolske vlade in celo najame več sto plačancev iz JAR, da bi zavarovali rudnike diamantov pred napadi UNITA. Sodelovanje De Beersa z vlado se kmalu izkaže za prevaro, saj je edini interes De Beersa pokupiti vse ilegalno izkopane diamante, preden ti zapustijo Angolo, in tako ohraniti njihovo tržno ceno. Zaradi omenjenega razloga naj bi De Beers kljub pogodbi z Vlado od UNITA v letih 1992 in 1993 kupil za od 500 do 800 milijonov USD diamantov. (Lewis III. 1997)

4.5.1 DRŽAVLJANSKA VOJNA MED HLADNO VOJNO (1975 – 1990)

V obdobju hladne vojne so takratne ideološke in politične nasprotnice Angolo označevale za ozemlje strateškega pomena, državljansko vojno pa razumele kot konflikt, ki bo odločilno vplival na izid hladne vojne.

4.5.1.1 SPORAZUM V ALVORJU, BOJ ZA PRESTOLNICO IN RAZGLASITEV NEODVISNOSTI

Po Nageljnovi revoluciji leta 1974 se je Portugalska odpovedala vsem svojim čezmorskim provincam in jim tako zagotovila prosto pot do neodvisnosti. S podpisom sporazuma v Alvorju z vsemi tremi osvobodilnimi gibanji (MPLA, FNLA in UNITA) 10. januarja 1975 se je Portugalska zavezala, da bo najkasneje do 30. aprila 1975 skupaj s svojimi oboroženimi silami zapustila Angolo. Sporazum je prav tako narekoval tvorbo skupnih oboroženih sil, katere pripadnike bi prispevala vsa tri osvobodilna gibanja, in vzpostavitev tranzicijske vlade, ki bi nalogo opravljala do prvih volitev, ki naj bi bile izvedene še pred razglasitvijo neodvisnosti določeno na dan 11. november 1975. (Kissinger 1999, 795)

Sporazum iz Alvorja je kmalu po podpisu propadel, saj so se gibanja medsebojno obtoževala kršenja sprejetih dogovorov in se sočasno samostojno pripravljala na zavzetje prestolnice in razglasitev neodvisnosti, ki bi jim zagotovila popolno oblast v državi. UNITA, potem ko je s FNLA sklenila zavezništvo, je MPLA 21. avgusta 1975 napovedala vojno. (Brecher in Wilkenfeld 1997, 68-70)

Tako sta bili v boj za prestolnico in razglasitev neodvisnosti Angole vpleteni dve ideološko nasprotujoči si skupini gibanj in držav podpornic. Na eni strani je bila MPLA s podporo SZ in Kube in na drugi združeni FNLA in UNITA s podporo ZDA, JAR in Zaira.

12. julija 1975 je MPLA napadla štabe FNLA v Luandi, 15. avgusta pa je FNLA zavzela pristanišče Lobita. V začetku meseca avgusta (11. in 12.) JAR, da bi zaščitila

hidroelektrarno, v Angolo pošlje svoje oborožene sile. Ti za Kubo in SZ predstavljajo veliko grožnjo, zato le ti 20. avgusta povečata število oboroženih sil in vojaško pomoč MPLA. Na povečanje pomoči MPLA že takoj naslednji dan spet reagira JAR, ki tudi sama nemudoma okrepi svoje sile v Angoli. V oktobru je Kuba, kot odgovor na vojaško pomoč ZDA namenjeno UNITA in FNLA, iz Zaira v Angolo poslala dodatne vojaške enote, ki so ponovno povzročile povečanje števila vojaških enot SADF-a. (Brecher in Wilkenfeld 1997, 70) V novembru 1975 sta FNLA in UNITA odločno prodirali proti Luandi, in sicer FNLA s severa države in UNITA z juga države. V pomoč UNITA je bila tudi JAR, ki je s svojo prvo operacijo v Angoli, imenovano »Savannah« (okoli 2.900 vojakov), skupaj z UNITA dosegla obrobje mesta Luanda. Vse napade FNLA in UNITA ter JAR je MPLA s podporo kubanskih oboroženih sil (12.000 vojakov) in orožjem SZ odbila in obranila prestolnico. UNITA je svoje enote umaknila na skrajni JV države, medtem ko je slabo oborožena FNLA zbežala v Zair. Gibanje FNLA je propadlo, nekaj njenih pripadnikov pa je postalo članov 32. bataljona SADF-a. (Ant's Military Notes) 11. novembra 1975 je MPLA razglasila Ljudsko republiko Angolo. (United Nations 2000a)

Poraz FNLA in UNITA v bitki za prestolnico in očitna premoč MPLA (posledica sovjetske pomoči) ter dejstvo, da okoli 12 tisoč kubanskih vojakov ne namerava zapustiti Angole, je ZDA vzpodbudilo, da je 14. novembra 1975 CIA zaprosila za dodatno denarno injekcijo za boj proti komunizmu v Angoli. Hkrati je tako na diplomatski kot na medijski ravni začela soočenja z SZ, pri OAU⁷ lobirala proti priznanju režima MPLA kot uradnega režima Angole in zahtevala umik vseh tujih sil iz Angole. Prav tako je začela pogajanja s Francijo, da bi le ta vzpostavila diplomatske stike s francosko govorečimi afriškimi državami in jih pregovorila, naj v vojni podprejo UNITA in FNLA. (Kissinger 1999, 818)

---

⁷ Organizacije afriške enotnosti je predhodnica Afriške unije. (African Union 2009)

4.5.1.2 TUNNEYEV IN CLARKOV AMANDMA TER UMİK OBOROŽENIH SIL JAR

Konec leta 1975 je v ameriški javnosti odjeknila novica o prikritih operacijah CIA v Angoli. Ta, še vedno v šoku zaradi poraza v Vietnamu, je vmešavanje zunanje politike v konflikte daleč od doma sprejela z velikim odporom in negotovanjem. Dick Clark, senator iz Iowe, je 5. decembra 1975 v Senatu prvič javno spregovoril o operacijah CIA, ki jim je močno nasprotoval. Njegovo mnenje je bilo, da ZDA v Angoli nimajo posebne vojaške strategije ali ekonomskega interesa, zato so operacije CIA v Angoli popolnoma brezpredmetne. Enakega mnenja je bil tudi John Tunney, ki je predlagal prepoved trenutnih operacij in trenutnega financiranja protikomunističnih gibanj v Angoli, če to ni izrecno odobreno s strani Kongresa. (Kissinger 1999, 832) Njegov predlog je 19. decembra 1975 kot amandma sprejel Senat z 54 za in 22 glasovi proti. Tunneyev amandma pa za Dicka Clarka ni bil dovolj. Ta je zahteval sprejetje novega amandmaja, ki bi dolgoročno prepovedal kakršnokoli nadaljnje vmešavanje, denarno, materialno in logistično pomoč gibanjem (vojaškim ali paravojaškim) v Angoli, če to ni izrecno odobreno s strani Kongresa. Razlika med Tunneyevim in Clarkovim amandmajem je bila torej v tem, da je Tunney zahteval prepoved le trenutno trajajoče operacije, ni pa zahteval prepovedi tudi morebitnih nadaljnjih operacij, kot je to storil Clark. Kongres je Clarkov amandma sprejel 27. januarja 1976 in tako dobil pomembno vlogo pri kreiranju državljanske vojne v Angoli. Za ameriško vlado in CIA je to pomenilo konec prikritega delovanja in daljši reakcijski čas na hitro odvijajoče se dogodke v Angoli, saj bi do odobritve operacij v Angoli s strani Kongresa lahko preteklo več mesecev. (Clark Amendment article 2009)

Še istega leta, 24. februarja 1976, se kriza v Angoli konča. JAR zaradi umika ZDA iz vojne ter priznanja marksističnega režima MPLA kot legalne oblasti v Angoli s strani OAU⁸ 27. marca 1976 oznani umik svojih oboroženih sil iz Angole. Le te prestavi na mejo med Namibijo in Angolo. S tem se je zaključila tudi operacija »Savannah«, saj se okoli 3.000 vojakov ni moglo kosati s kar štirikrat večjo kubansko silo. (Brecher in Wilkenfeld 1997, 70) Kljub umiku oboroženih sil pa je JAR nadaljevala z oskrbovanjem UNITA, medtem ko je nova angolska oblast, ki jo je tvorila MPLA,

---

⁸ 02. februarja 1976 Angola postane 27. članica OAU. (Ant's Military Notes)

podpirala marksistično gverilsko organizacijo SWAPO, ki se je borila za neodvisnost Namibije. (Ant's Military Notes)

4.5.1.3 OBDOBJE OD 1977 DO 1980

Tako sta FNLA in UNITA praktično čez noč ostali brez finančne in logistične pomoči s strani ZDA. Za FNLA je to pomenilo konec obstoja, medtem ko je UNITA še vedno uživala finančno in vojaško pomoč JAR in še nekaterih afriških držav, in sicer Egipta, Maroka⁹, Senegala, Somalije in Tunizije. Svoje pripadnike je UNITA urila v Senegalu, Tanzaniji in Zambiji. Poleg naštetih afriških držav so UNITA sponzorirale tudi nekatere arabske države, med katerimi sta izstopali Saudska Arabija in Kuvajt. Arabske države naj bi UNITA zagotavljale za od 60 do 70 milijonov USD pomoči letno. Na listi podpornic UNITA se je znašel tudi Izrael. UNITA naj bi v svoje enote vključila tudi plačance iz JAR, Francije, Izraela in Portugalske, kar pa je vedno ostro zanimala. (FAS 2003)

MPLA je leta 1977 zatrla poskus udara znotraj samega gibanja¹⁰. Na kongresu istega leta se je gibanje transformiralo v delavsko stranko in se preimenovalo v MPLA-PT (Ljudsko gibanje za osvoboditev Angole – delavska stranka). Stranka je sprejela socialistični način vodenja gospodarstva, zaradi česar je angolsko gospodarstvo (razen naftne industrije) močno nazadovalo. (Britannica 2009b)

V obdobju med leti 1977 in 1980 se je vojna preselila na jug države, kjer sta MPLA in UNITA sodelovali v konfliktu med SWAPO in JAR. MPLA je hkrati posredno sodelovala tudi v konfliktu v Zairu kot podpornica FLEC-a, ki je z invazijo v pokrajino Shaba na jugu Zaira želela strmoglaviti režim predsednika Mobutuja, podpornika FNLA in UNITA.

---

⁹ Maroko je v času osamosvojitvene vojne (1961 – 1974) podpiral MPLA. (FAS 2003)

¹⁰ Predsednik MPLA Neto se za ohranitev položaja lahko zahvali predvsem kubanskim oboroženim silam, ki so ga v času poskusa udara branile. Leta 1978 naj bi bilo v Angoli že 17.000 kubanskih vojakov. (Rotberg 2002, 124 in 138)

Na jugu države in na ozemlju Jugozahodne Afrike (SWA) sta se udarili Ljudska organizacija Jugozahodne Afrike (SWAPO) in vojska Južnoafriške republike (SADF). SWAPO, marksistična gverilska organizacija, ki se je borila za neodvisnost Namibije, je imela svoje glavne tabore na jugu Angole. Zaradi svoje ideološke usmerjenosti so je podpirale in oskrbovale tako angolska vlada kot tudi Sovjetska zveza in Kuba. Na drugi strani se je JAR trudila obdržati ozemlje SWA in se hkrati borila proti širitvi komunizma na območju južne Afrike. V boje JAR proti SWAPO se je kot njena zaveznica vmešala tudi UNITA.

Kriza se je začela, ko je v letih 1977 in 1978 SWAPO močno povečala teroristične napade na območju Namibije. 3. maja 1978 SWAPO napade hidroelektrarno Ruacana (v lasti JAR). (Brecher in Wilkenfeld 1997, 74) Kot odgovor na ta napad med majem in avgustom 1978 SADF izvede operacijo »Reindeer« in tako napade glavno logistično bazo in tabor za urjenje pripadnikov SWAPO, imenovano Moskva pri Cassingi, ki leži skoraj 250 km globoko na ozemlju Angole, ter več drugih manjših taborov. (glej Sliko 4.4) SADF je SWAPO zadal hud udarec, saj je le ta izgubila okoli 1.000 borcev. (Ant's Military Notes) Takoj po vdoru JAR na ozemlje Angole, le ta za pomoč zaprosi OZN, ki že 06. maja sprejme resolucijo, ki JAR obsodi za napade na Angolo in ji zagrozi s hujšimi ukrepi. Istega leta, 22. oktobra, združene FAPLA, SWAPO, kubanske in vzhodnonemške oborožene sile izvedejo večjo ofenzivo na UNITA na območjih južne in centralne Angole. (Brecher in Wilkenfeld 1997, 75-76)

Na začetku leta 1979 okoli 250 gverilcev napade bazo SADF blizu Nkonga. JAR v času od marca do avgusta 1979 odgovori s protinapadi (operaciji »Rekstock« in »Safraan«). (glej Sliko 4.4) Z letalskimi in kopenskimi silami napade tabore SWAPO blizu mesta Cahame na jugu Angole. Angola JAR obtoži uporabe napalma, česar pa nikoli ni uspela dokazati. 16. marca 1979 angolska vlada OZN ponovno prosi za pomoč. Le ta 28. marca sprejme resolucijo, ki od JAR zahteva takojšen umik svojih oboroženih sil iz Angole in prenehanje vseh provokativnih akcij. Kljub sprejeti resoluciji JAR 28. oktobra 1979 uniči del cest in nekaj mostov 190 km globoko na ozemlju Angole, v bližini Sierra da Leda. OZN vnovič obtoži JAR, kjer pa se ZDA prvič vzdržijo glasovanja, kar povzroči negotovanje angolske vlade. (Brecher in Wilkenfeld 1997, 77-78) Istega leta so pripadniki SWAPO pobili 158 civilistov in ugrabili 450 otrok, katere so odpeljali v svoje baze v Angoli, kjer so jih mobilizirali v svoje enote. (Ant's Military Notes)

Slika 4.4: Operacije JAR in SWAPO 1978 - 1980

Vir: Wikimedia Commons (2009a).

Nadaljnja operacija JAR, imenovana »Sceptic«, ki se je začela 25. maja 1980, velja za prvi resni spopad med JAR in angolsko vlado. Vojaki SADF so pod okriljem te akcije 10. junija 1980 napadli tabor SWAPO, imenovan »Smokeshell«, blizu mesta Chifufua, približno 180 km globoko na ozemlju Angole. V tem taboru so se poleg borcev SWAPO nahajali tudi sovjetski in kubanski častniki ter vojaške enote angolske vlade FAPLA. (Ant's Military Notes) (glej Sliko 4.4) Angola o akciji JAR obvesti OZN in VS opozori, da bo za pomoč v boju proti JAR zaprosila Kubo in SZ. OZN 27. junija 1980 sprejme resolucijo, ki od JAR ponovno zahteva umik vseh njenih sil iz Angole, kar Pretoria čez tri dni tudi potrdi. Do junija 1980 enotam FAPLA uspe osvoboditi nekaj mest in vasi na jugu države. (Brecher in Wilkenfeld 1997, 78-79)

4.5.1.4 OBDOBJE OD 1981 DO 1985

V obdobju med letoma 1981 in 1985 sta tako SWAPO kot JAR izvedli več akcij. SWAPO še vedno uživa podporo angolske vlade, katera ji varuje tabore v Angoli in jo oskrbi z radarjem, tako da je SWAPO pravočasno opozorjena na napade SAAF. JAR je

še istega leta napadla ključne elemente angolske protizračne obrambe (operacija »Protea«). (Ant's Military Notes) (glej Sliko 4.5)

Slika 4.5: Operacije JAR in SWAPO 1981 - 1985

Vir: Wikimedia commons (2009b).

Pod okriljem operacije »Protea« JAR 23. avgusta 1981 izvede napad na mesta Xangongo, Cahama in Chibemba. Za cilje operacije JAR navede preprečitev širitve južne raketne baze zračne obrambe angolske vlade, zavzetje strateško pomembnega mesta Cunene in ustvarjenje nikogaršnje zemlje vzdolž severne strani namibijske meje, ki bi preprečila vdore SWAPO na ozemlje Namibije. Angolska vlada na JAR operacijo odgovori z mobilizacijo 20.000 vojakov in z uveljavljanjem 51. člena UL OZN, ki ji daje pravico do samoobrambe. (Brecher in Wilkenfeld 1997, 79) V bojih sta FAPLA in SWAPO utrpeli velike izgube, v mestih Mongua in Ongiva je bilo ubitih tudi več sovjetskih častnikov. V operaciji »Daisy« je JAR s podporo UNITA napadla glavni štab SWAPO v Bambiju in tabor pri Cheraqueri, ki leži skoraj 300 km severno od angolske meje z Namibijo. Do konca leta je JAR s pomočjo UNITA ubila okoli 3.000 borcev SWAPO. (Ant's Military Notes)

Za vdore na ozemlje Angole je Južnoafriško republiko obtoževala večina držav v OZN, ki so s sprejetjem resolucije JAR želele obtožiti rasističnega režima – apartheida in od

nje zahtevati umik vseh svojih sil iz Angole. Veto ZDA na to resolucijo je sprejetje le te ustavil. (Brecher in Wilkenfeld 1997, 81)

Leta 1982 so med JAR in SWAPO potekala prva skrivna pogajanja za zaustavitev bojev. JAR je bila pripravljena umakniti vse svoje oborožene sile iz Namibije pod pogojem, da enako stori tudi Kuba v Angoli. Angolska vlada temu močno nasprotuje, zato pogajanja propadejo. (Ant's Military Notes 2009)

S podporo SAAF-a UNITA¹¹ leta 1983 zavzame še zadnje mesto na JV države Cangambo in nadzoruje že več kot 25% države. (FAS 2003) Krepitev moči UNITA predrami Sovjetsko zvezo, ki takoj poveča pošiljke orožja, namenjene angolski vladi. Castro v Angolo pošlje nove okrepitve, in sicer 5.000 vojakov. Na večanje števila kubanskih vojakov in večjih pošiljk orožja se odzove tudi JAR, ki se hitro odloči za izvedbo operacije »Askari« (06. december 1983). V tej operaciji se štiri mehanizirane bojne skupine po 500 mož spopadejo z enotami FAPLA, ki krijejo umik enot SWAPO. (Ant's Military Notes) (glej Sliko 4.5) Po operaciji »Askari« JAR angolski vladi 15. decembra 1983 ponudi premirje, ki naj bi začelo veljati konec januarja 1984. Pogajanja so se začela pet dni kasneje, kjer so bili navzoči tudi predstavniki OZN. JAR in Angola sta se dokončno uspeli dogovoriti 16. februarja 1984, ko sta v Lusaki podpisali sporazum, s katerim se je JAR zavezala, da bo z ozemlja Angole umaknila vse oborožene sile, Angola pa bo SWAPO preprečila nadaljnje vdore na območje Namibije. (Brecher in Wilkenfeld 1997, 81)

UNITA se v letih 1983 in 1984 iz svojih baz umakne v odročne južne in centralne predele Angole iz kjer na mesta, vasi in enote FAPLA izvaja akcije v slogu »udari in zbeži«. (Jaster 1986, 39) Poleg tega UNITA javno razglasi gverilsko bojevanje in prevzame odgovornost za sabotaže v Luandi in celo v enklavi Cabinda. Tekom leta si prisvoji območja, ki mejijo na Zambijo in Zair, ter si tako zagotovi varne preskrbovalne poti in poti za hiter pobeg iz države. Od leta 1984 UNITA napreduje proti S in SZ države in se s pomočjo zračnih in kopenskih sil SADF-a zoperstavi močnim ofenzivam

---

¹¹ V začetku 80. let je bila UNITA država znotraj države. Njen glavni štab oz. »glavno mesto« je bila Jamba, mesto, ki leži na skrajnem JV Angole. UNITA je za svoj glavni cilj navedla ali strmoglavljenje vlade MPLA-PT ali sodelovanje v njej kot glavna koalicijska partnerica. (FAS 2003)

FAPLA, podprtimi s kubanskimi silami in orožjem SZ. (FAS 2003) Kljub temu, da UNITA ne dominira na zahodu države, s svojo blokado Benguelske železnice močno vpliva na pridelovanje in distribuiranje hrane na ta območja. (Jaster 1986, 39)

Dogovor med angolsko in južnoafriško vlado zaradi nespoštovanja le tega kmalu propade. V septembru 1985 JAR prvič priskoči na pomoč enotam UNITA, katerim grozi napad s strani velikih enot FAPLA in kubanskih oboroženih sil. V boj se vključijo enote SAAF, medtem ko kopenska vojska JAR v spopadu ni udeležena. Scenarij južnoafriške letalske pomoči UNITA se je v naslednjih letih spopadov UNITA z angolsko vlado ponovil večkrat. Uspehi UNITA in JAR so v enotah »komunističnih« sil poskrbeli za kadrovske spremembe. Ruski general Konstantin Shagnovich leta 1985 prevzame poveljstvo nad vsemi angolskimi in tujimi oboroženimi silami v Angoli, v katerih naj bi bilo že več kot 1.000 sovjetskih častnikov (glavna poveljstva) in okoli 2.000 vzhodnih Nemcev, ki so skrbeli za nemoteno delovanje komunikacij. Poleg tega so skupne sile zajemale še 15.000 pripadnikov kubanskih oboroženih sil, 20 tisoč pripadnikov FAPLA, okoli 4.000 borcev SWAPO in 900 borcev ANC (Afriški nacionalni kongres). (Ant's Military Notes)

4.5.1.5 REAGANOVA ADMINISTRACIJA IN VZPON UNITA

Ameriški predsednik Ronald Reagan, republikanec, izvoljen leta 1980 in njegova administracija naj bi že od začetka mandata, kljub Clarkovemu amandmaju, prikrito oskrbovala UNITA in JAR. S svojo politiko »konstruktivnega udejstvovanja«¹² je ZDA uspelo preprečiti vse sankcije mednarodne skupnosti zoper JAR, kar zadeva njenih intervencij v Angoli in njenega raso usmerjenega režima¹³. Po juliju 1985, ko ameriški Kongres razveljavi Clarkov amandma iz leta 1976 in ko UNITA od ZDA prejme prve pošiljke vojaške opreme in orožja, se odnosi med ameriško in angolsko vlado močno poslabšajo. (Brecher in Wilkenfeld 1997, 82) Aprila 1986 odjekne novica, da so ZDA

---

¹² Reaganova administracija je izhajala iz ocen, da ima SZ vojaško premoč nad ZDA in da ameriška moč in ugled v svetu upadata. (Lubi 2006, 168-169)

¹³ Kljub pomoči, ki so jo ZDA nudile JAR, so se le-te vedno branile trdnega zavezništva z JAR. Skrbelo jih je, da bi vidna konotacija z režimom apartheida slabo vplivala na ugled ZDA v mednarodni skupnosti. (Rotberg 2002, 167)

UNITA oskrbele s Stinger raketami¹⁴, katerih Američani prej niso poslali še nikomur. (Jaster 1986, 40)

V letu 1986 so se boji med UNITA in angolsko vlado stopnjevali. 27. maja 1985 je FAPLA s pomočjo kubanskih sil iz svojih taborov v Lueni in Cuito Cuanavaleju napadla enote UNITA. Kljub močnemu odporu UNITA, so le to počasi, a vztrajno, potiskala proti mestu Cangombe, kjer se je spopad ustavil. Še istega leta, 9. avgusta, UNITA ponovno zbere svoje moči in s pomočjo SADF (32. pehotni bataljon in SAAF) izvede protinapad na FAPLA v smeri Cuito Cuanavaleja. Kljub temu, da enote SAAF uničijo letalsko bazo FAPLA, njen radar in nekaj letal MiG, UNITA mesta ne zavzame. Neuspeh zavzetja mesta je bila predvsem prevelika želja UNITA po čim hitrejšemu osvajanju ozemlja in zavedanje, da je močnejša od oboroženih sil vlade, če odštejemo pripadnike kubanskih oboroženih sil. (Ant's Military Notes)

Leta 1987 je bila UNITA na vrhuncu svojih moči. Svoj obseg je ocenjevala na 65.000 pripadnikov, realna ocena pa naj bi se gibala okoli 40.000 pripadnikov. Še istega leta je FALA, vojaško krilo UNITA, v svoje vrste začela integrirati tudi ženske. Moč UNITA se je kazala predvsem v njeni obsežni logistični podpori, ki je štela okoli 10 tisoč ljudi in okoli 100 vozil, ki jih je UNITA zagotovila JAR. UNITA je prav tako nadzorovala in uporabljala obširno omrežje cest, oskrbovalnih poti in letaliških stez, šol, bolnišnic, skladišč, specializiranih tovarn in delavnic, ki so popravljale ali izdelovale vojaško opremo in orožje. Glavna logistična baza se je nahajala v Licui, kjer je imela UNITA tudi lastno tovarno streliva. V arzenalu UNITA so se nahajali tanki T-34 in T-55, bojna vozila, raketometi, protioklepno in protizračno orožje, težki in lahki mitraljezi, minometi (do 120 mm) ter puške G-3 in AK-47. Med pomembnejše oborožitve so spadale prenosne infrardeče zemlja-zrak vodene rakete Stinger in rakete SA -7 US Redeye. Za izjemno napredovanje UNITA je zaslužna tudi JAR, saj je UNITA v 80. letih od JAR prejemale kar za 80 milijonov USD pomoči letno. Pomoč je zajemala oskrbo z orožjem, urjenje pripadnikov¹⁵ in logistično¹⁶ ter obveščevalno podporo. (FAS

---

¹⁴ Rakete so namenjene za napade na letala in helikopterje z zemlje in delujejo na principu iskanja toplote. (FIM-92 Stinger Portable Surface-to-Air Missile 2009)

¹⁵ Urjenje pripadnikov UNITA je potekalo v Namibiji ali na ozemljih Angole, ki jih je UNITA nadzorovala. (FAS 2003)

¹⁶ Logistična podpora je vsebovala strelivo, medicinske pripomočke, vojaško opremo in hrano. (FAS 2003)

2003) Zaradi krepitve enot UNITA 26. februarja 1987 general Shagnovich ukaže napad na Mavingo in Jambo, »glavno mesto« UNITA. Cilja napada sta oslabitev UNITA in ponovno odprtje Benguelske železnice, s katero bi vsaj deloma obnovili močno oslABLJENO angolsko gospodarstvo. Zaradi bojazni, da bo ofenziva odprla 650 km dolgo mejo Angole z Jugozahodno Afriko in tako SWAPO omogočila nove napade, JAR v operaciji »Modular« z začetkom 10. septembra 1987 s težko artilerijo napade enote FAPLA in jih tudi porazi. Operacija »Modular« velja za popoln zmago JAR, saj enote FAPLA 9. novembra 1987 zapustijo mesto Cuito Navale. Zaradi poraza FAPLA Castro v Angolo pošlje še dodatne enote vojakov, medtem ko se JAR skoraj v celoti umakne z angolskega ozemlja. Voditelj UNITA, Savimbi, na krilih zmage nad FAPLA, poveča bojno aktivnost na ozemlju centralne Angole.

Januarja 1988 se spopadi nadaljujejo. S skupnimi močmi UNITA in JAR napadeta utrjena mesta 21. brigade FAPLA pri Cuatirju. Ta napad se je kmalu prelevil v statično taktično bojevanje, kjer so enote FAPLA proti enotam UNITA napredovale za 12 km. V operaciji »Hooper« (14. februar 1988) 61. mehanizirana brigada SADF napade 59. brigado FAPLA pri mestu Tump, 20 km vzhodno od mesta Cuito Cuanavale. Istočasno 32. pehotni bataljon SADF napade enote FAPLA še pri mestu Menongue, zaradi česar se enote FAPLA umaknejo. Konec maja 1988 Castro iz Kube pošlje več kot 40 tisoč vojakov, ki so prepeljani večinoma na jug Angole. V incidentu kakih 12 km od jezua na hidroelektrarni Ruacana, ki je v lasti JAR, se spopadejo kubanske enote in enote SADF. Odločilna bitka med Kubo in JAR na ozemlju Angole je potekala na dan 20. julija 1988, kjer so Kubanci napredovali proti Caluequeju in jezua na hidroelektrarni Ruacana in izbojevali umik enot JAR. (Ant's Military Notes) Velika bitka v provinci Cuito Cuanavale je povzročila velike izgube in stroške tako za Kubo kot tudi za JAR, zato sta obe državi začeli težiti k prekinitvi ognja in začetkom mirovnih pogajanj.

4.5.1.6 UMIK SOVJETSKE ZVEZE, ŽENEVSKI PROTOKOL IN SPORAZUM V NEW YORKU

Že takoj po prihodu Mihaila Gorbačova na čelo komunistične partije SZ leta 1985 se je za notranjo in zunanjo politiko SZ začelo obdobje korenitih sprememb. V okviru »perestrojke« oziroma »novega načina razmišljanja« so se pojavile spremembe tudi na obrambno – vojaškem področju, ki so SZ narekivale osredotočenje na reševanje perečih in zelo zapletenih notranje družbenih in gospodarskih problemov, za kar je bilo potrebno bistveno zmanjšati vojaške izdatke. Poleg tega je Gorbačov zavrnil staro tezo SZ, da je vojna med imperializmom in socializmom neizogibna in se hkrati odrekel kakršnemukoli konceptu vojaške premoči. (Lubi 2006, 178-180) Tako se je SZ leta 1988 zaradi nove politike in prevelik stroškov vojne umaknila iz Angole. (Rotberg 2002, 129)

Tudi za Kubo in JAR je prisotnost oboroženih sil v Angoli predstavljala vedno večje stroške. Število kubanskih vojakov v Angoli naj bi se leta 1988 gibalo že okoli 55 tisoč, kar je za Kubo predstavljalo prevelik finančen zalogaj. Toda zaradi močne propagande na Kubi, ki je povečevala uspeh kubanskih enot v Angoli, je bil Castro prisiljen svoje enote v Angoli držati vse do podpisa sporazuma v New Yorku, saj bi drugače izgubil svoj ugled. (Ant's Military Notes)

Angola, Kuba in JAR (v nadaljevanju stranke) so v Ženevi od 2. avgusta do 5. avgusta 1988 prisostvovali na pogajanjih o prekinitvi ognja in umiku kubanskih in južnoafriških oboroženih sil iz Angole, katera so sklenile z podpisom Ženevskega protokola na dan 5. avgust 1988. Kot mediator je na pogajanjih sodeloval tudi Chester A. Crosker, asistent Urada za afriške zadeve zunanjega ministrstva ZDA. (Ženevski protokol: sporazum med vladami Angole, Kube in JAR 1988)

S podpisom Ženevskega protokola so se stranke zavezale k premirju (z dnem 8. avgust 1988) in spoštovanju naslednjih najpomembnejših določil:

- stranke se strinjajo s predlaganim datumom 1. november 1988 za dan začetka izvajanja resolucije VS 435¹⁷,
- podpis tristranskega sporazuma se mora izvesti najkasneje do 10. septembra 1988,
- terminski načrt umika vseh kubanskih oboroženih sil najprej z juga Angole na sever Angole in nato popoln umik vseh kubanskih oboroženih sil iz Angole določita Vladi Angole in Kube najkasneje so 1. septembra 1988, s katerim se mora strinjati tudi Vlada JAR,
- JAR mora z umikom vseh svojih sil iz Angole začeti najkasneje 10. avgusta 1988, popoln umik vseh oboroženih sil JAR pa mora biti izveden najkasneje do 1. septembra 1988,
- dolžnost Angole in Kube je nadzorovanje premestitve oboroženih enot organizacije SWAPO severno od 16. vzporednika,
- strani se strinjajo z namestitvijo posebnega odposlanca OZN v Luandi, ki bo odgovoren za odkrivanje morebitnih kršitev dogovora,
- od 10. avgusta 1988 dalje so prepovedani kakršnikoli premiki kubanskih sil na območje južneje od linije Chitado – Ruacana – Calueque – Naulila – Chumato - N'Giva. Kubanske sile se prav tako ne smejo udeležiti nikakršne ofenzive ne teritoriju, ki leži vzhodno od 17. poldnevnik in južno od vzporednika 15°30',
- za zmanjšanje tveganja izbruha incidentov se strani strinjajo z vzpostavitvijo direktne komunikacije med uglednimi vojaškimi poveljniki v primernih poveljstvih na angolsko – namibijski meji najkasneje do 20. avgusta 1988,
- stranke se zavežejo k spoštovanju načel o nevmešavanju v notranje zadeve drugih držav ter o prepovedi uporabe njihovega ozemlja za izvajanje aktov vojne, agresije in nasilja nad drugimi državami. (Ženevski protokol: sporazum med vladami Angole, Kube in JAR 1988)

S podpisom sporazuma na sedežu OZN v New Yorku 22. decembra 1988 so Angola, Kuba in JAR še enkrat potrdile določila Ženevskega protokola in implementacijo

---

¹⁷ Resolucija VS 435, sprejeta 29. septembra 1978, zahteva takojšen umik oboroženih sil JAR iz Angole in spodbuja k neodvisnosti Namibije prek svobodnih volitev pod nadzorom OZN. (Varnostni svet 1978)

resolucije VS 435. Poleg tega je sporazum vseboval določila, s katerimi je morala JAR iz Namibije umakniti vse svoje oborožene sile in ji skupaj z angolsko vlado zagotoviti neodvisnost in možnost svobodnih in poštenih volitev. Sporazum je še enkrat poudaril pomen in izvršitev bilateralnega sporazuma med vladama Angole in Kube o umiku oboroženih sil Kube (okoli 50.000 vojakov) z območja Angole najkasneje do 1. julija 1991. Vse države so še enkrat zagotovile, da bodo spoštovale načelo o nevmešavanju v notranje zadeve držav jugozahodne Afrike, da bodo medsebojne spore reševale po mirni poti s pomočjo diplomacije, in da bodo preprečile uporabo njihovega ozemlja katerikoli drugi državi, organizaciji ali posamezniku za izvajanje vojne, agresije ali nasilja nad suverenostjo katerekoli države jugozahodne Afrike. (Tristranski sporazum: Sporazum med Ljudsko republiko Angolo, Republiko Kubo in JAR 1988)

4.5.1.7 UNAVEM I.

Varnostni svet ZN 20. decembra 1988 na željo angolske in kubanske vlade sprejeme resolucijo 626, ki narekuje ustanovitev UNAVEM I. oziroma misije ZN za preverjanje. Naloga UNAVEM-a je bila sprva nadzorovati premik kubanskih oboroženih sil naprej z juga na sever Angole in nato še popoln umik istih sil iz Angole, glede na časovni načrt, ki sta ga sprejeli angolska in kubanska vlada. (United Nations 2000c)

V času od aprila do decembra 1989 je misija štela 70 vojaških opazovalcev s pomočjo mednarodnega in lokalnega civilnega osebja. V času umika misije maja 1991 je ta štela še 61 vojaških opazovalcev z že omenjeno pomočjo civilnega osebja. (United Nations 2000b)

Naloga opazovalcev je bila natančno spremljanje in popisovanje premikov kubanskih enot in opreme po Angoli, predvsem v pristaniščih Cabinda, Lobito, Luanda in Namibe. Prav tako je misija nadzorovala premike kubanskih sil iz juga na sever države, kjer so se morale le te po podpisu sporazuma iz New Yorka umakniti nad 13. vzporednik. 22. maja 1991 je bil generalni sekretar obveščen o odločitvi angolske in kubanske vlade o predčasni izvršitvi predvidenega umika kubanskih sil iz Angole. Tako je že en mesec

pred rokom, 25. maja 1991, v Luandi potekala slovesnost ob umiku zadnjih kubanskih vojakov in njihove opreme iz Angole. (United Nations 2000a)

Po koncu hladne vojne so vpletene države, med njimi vse stalne članice VS OZN, hitele popravljati napake, ki so jih v Angoli storile v preteklih letih. Za dosego svojih ciljev, med katerimi je bil v prvi vrsti umik kubanskih in južnoafriških oboroženih sil iz Angole, so uporabile OZN, ki je v Angolo napotila prvo mirovno misijo UNAVEM I. Ker so proces umika vodile in nadzorovale močne neafriške države, je bila mirovna misija uspešna in celo predčasno zaključena. Velesile so državljansko vojno v Angoli razumele kot konflikt hladne vojne, ne pa kot afriški konflikt, zato so bile trdno prepričane, da se bo vojna po umiku kubanskih in južnoafriških oboroženih sil končala. (MacQueen 2002, 122-123)

4.5.1.8 OBDOBJE OD 1989 DO 1990

Po podpisu sporazuma v New Yorku in umiku Sovjetske zveze iz vojne so ZDA kot glavni oskrbovalec UNITA postale največji zunanji akter oziroma podpornik ene od sprtih strani v angolskem konfliktu. (Rotberg 2002, 184). V letu 1989, ko je ZDA predsedoval George Bush starejši, je UNITA od ZDA prejela rekordnih 50 milijonov USD pomoči. Na dan naj bi v Angoli pristali najmanj dve ameriški letali z vojaško opremo in orožjem. (Talbot 2002)

Zaradi ameriške podpore vojaška moč UNITA v primerjavi z vlado raste. Tako UNITA, ki je že sredi 80. let večkrat poudarila, da ne bo spoštovala nobenega sporazuma ali premirja, če sama ne bo vključena v pogajanja¹⁸ (Jaster 1986, 39), ponovno prodira proti severu države, kjer odpre več novih baz in hkrati napada obrobja prestolnice. Kljub pogajanjem z vlado in sprejetjem več sporazumov o prekinitvi ognja, UNITA nikoli zares ne odloži orožja. (Rotberg 2002, 184)

---

¹⁸ UNITA ni bila med podpisniki Ženevskega protokola, ki je 8. avgust 1988 določil za začetek premirja. (Ženevski protokol: sporazum med vladami Angole, Kube in JAR 1988)

Zaradi nove kampanje, ki temelji na brutalnosti in uničevalnosti, UNITA začne izgubljati podporo lastnega ljudstva Ovimbundu, ki temeljiti zgolj še na prisili. UNITA je namreč začne z izvajanjem prisilne mobilizacije mož, ženske izkorišča za spolne sužnje in kmetom pleni hrano. Kdor se je Savimbiju in UNITA drznil upreti, je bil obsojen čarovništva in skupaj z družino živ zažgan. (Talbot 2002).

MPLA – PT, potem ko izgubi tako pomoč Sovjetske zveze kot tudi Kube, se vedno bolj nagiba v smeri pogajanj z UNITA, saj se zaveda njene premoči. Kljub temu v juniju 1989 z močno devetmesečno ofenzivo UNITA skoraj uniči. (Axelrod in Phillips 2005, 92) V sredini leta 1990 MPLA-PT opusti marksistično – leninistično politiko in se ponovno preimenuje v MPLA. Stranka sprejme novo ustavo, ki opusti enostrankarski sistem in uvede večstrankarskega. Le ta omogoča kandidature vseh strank in gibanj v Angoli na predvidenih volitvah, vključno z UNITA. (Britannica 2009b)

4.5.2 DRŽAVLJANSKA VOJNA PO HLADNI VOJNI (1991 – 2002)

Z umikom tujih oboroženih sil in s prenehanjem vpletenosti Sovjetske zveze v vojno ter kasneje tudi njenim dokončnim propadom je Angola izgubila status strateško pomembnega ozemlja. Posledično se je zmanjšal tudi interes prej vpletenih držav za rešitev konflikta, ki se kljub mirovnim sporazumom in mirovnim operacijam pod okriljem OZN ni končal. Državljska vojna v Angoli je po hladni vojni postala le še eden od mnogih afriških konfliktov 20. stoletja.

4.5.2.1 MIROVNI SPORAZUM IZ BICESSEJA IN PRVE PREDSEDNIŠKE IN PARLAMENTARNE VOLITVE

V aprilu 1990 vlada in UNITA začneta s serijo pogajanj, na katerih sodelujejo tudi Portugalska kot mediator in ZDA ter Sovjetska zveza kot opazovalki. Rezultat teh pogajanj je Mirovni sporazum iz Bicesseja, ki sta ga angolska vlada in UNITA podpisali 31. maja 1991 ob prisotnosti Portugalske, ZDA in bivše Sovjetske zveze. (United Nations 2000č)

Mirovni sporazum je sestavljen iz štirih dokumentov¹⁹ in razdeljen na 12 sklopov. V prvem sklopu, namenjenemu varnostnim zadevam, se strani naprej izrečeta za prekinitev sovražnosti in sestavo urnika premirja ter za prenehanje polaganja protipehotnih min. Prvi sklop v nadaljevanju narekuje demobilizacijo vseh paravojaških enot ter njihovo razorožitev in ustanovitev nacionalne vojske – Oborožene sile Angole (FAA), kamor bi integrirali demobilizirane vojake, ustanovitev Komisije za formacijo FAA in izmenjavo vojaških informacij med Vlado in UNITA. Slednji mirovni sporazum zagotavlja sodelovanje v skupnih in neodvisnih policijskih enotah – Angolski nacionalni policiji. Z drugim sklopom mirovnega sporazuma UNITA pridobi politične pravice, a mora hkrati izpolnjevati vse pogoje za registracijo stranke v skladu z Zakonom o strankah. V tretjem sklopu sta se Vlada in UNITA dogovorili o načinu²⁰ izvedbe prvih svobodnih in tajnih parlamentarnih ter predsedniških volitev in določili datum volitev v obdobju med 1. septembrom 1992 in 30. novembrom 1992. Stranki se hkrati strinjata z izvedbo volitev pod nadzorstvom mednarodnih opazovalcev volitev. Četrty sklop obravnava človekove pravice in svoboščine, podeljuje volilno pravico vsem polnoletnim državljanom Angole in jim zagotavlja popolno svobodo izražanja, druženja in združevanja, dostopa do medijev in svobodnega političnega udejstvovanja. V naslednjih sklopih mirovni sporazum predvideva izpustitev vseh civilnih in vojaških zapornikov, ukinitve vse sovražno naravnane propagande med strankami in priznanje Dos Santosa kot predsednika Angole do izvedbe prvih volitev. V sklopu vloge mednarodne skupnosti mirovni sporazum ustanavlja Komisijo za preverjanje in spremljanje premirja (*Joint Verification and Monitoring Commission - CMVF*) in Politično-vojaško komisijo za spremljanje izvajanja mirovnega sporazuma (*Joint Political-Military Commission - CCPM*), kjer bodo Portugalska, ZDA in SZ sodelovale kot opazovalke ter vključitev mednarodnih opazovalcev volitev in budno spremljanje ter preverjanje dela ANP pod okriljem mirovne misije OZN. (Mirovni sporazum iz Bicesseja 1991)

Že decembra 1991 angolska vlada OZN prosi za pomoč pri izvedbi parlamentarnih in predsedniških volitev, katero potrdira s podpisom sporazuma januarja 1992. Sporazum

---

¹⁹ Sporazum o premirju, Temeljna načela za dosego miru v Angoli, Koncepti reševanja nerešenih vprašanj med vlado in UNITA in Estorilski protokol. (Mirovni sporazum iz Bicesseja 1991)

²⁰ Predsednik bo izvoljen po večinskem sistemu, kjer bo v primeru, da noben od kandidatov ne dobi večine glasov (več kot 50%), potekal še drugi krog volitev. Predstavniki Narodne skupščine bodo izvoljeni po proporcionalnem sistemu na državni ravni. (Mirovni sporazum iz Bicesseja 1991)

predvideva pomoč OZN v obliki opazovanja in preverjanja poteka in izidov volitev, medtem ko je sama organizacija in vodenje volitev naloga Nacionalnega volilnega sveta Angole (NEC). Le ta zagotavlja možnost sodelovanja vseh legaliziranih strank na volitvah, ki bodo potekale 29. in 30. septembra 1992. Nacionalni volilni svet je organizacijo parlamentarnih in predsedniških volitev razdelil na štiri faze:

1. registracija volivcev (20. maj – 10. avgust 1992),
2. volilna kampanja (29. avgust – 28. september 1992),
3. parlamentarne in predsedniške volitve (29. in 30. september 1992),
4. štetje glasov, preiskave prijavljenih nepravilnosti v zvezi z volitvami in razglasitev končnega rezultata na dan 17. oktober 1992.

Na volitvah je sodelovalo 18 strank, med katerimi se je večina pritoževala nad še obstoječimi FAPLA in FALA²¹, slabo demobilizacijo navedenih vojaških enot, prepočasnim kreiranjem FAA in slabega dostopa do medijev (radia in televizije), ki jih je obvladovala MPLA. UNAVEM II. je na volišča po celotni Angoli prepeljala 400 opazovalcev volitev. Le ti so bili navzoči v vseh 18 provincah in so obiskali in preverili od 4.000 do 6.000 volišč.

Že v začetku oktobra, še pred razglasitvijo uradnih rezultatov, se UNITA in še nekatere druge stranke pritožijo nad obširno in sistematično goljufijo MPLA na volitvah. Prvi, ki NEC obvesti o goljufiji na volitvah je Roberto Holden, predsednik FNLA, ki naj bi zgodaj po odprtju volišč opazil polne volilne skrinje, a nikjer nobenega volivca. (Lucier 2002) Generalni sekretar OZN nemudoma pozove Savimbija naj rezultatov volitev ne zavrne. Kljub temu enajst bivših generalov UNITA iz protesta zaradi domnevno nepravilnih volitev izstopi iz FAA, s čimer je Mirovni sporazum iz Bicesseja prvič resno ogrožen.

NEC 17. oktobra 1992 uradno razglasi rezultate volitev. Na parlamentarnih volitvah zmaga MPLA (53,74 %) pred UNITA (34,1%) in si v Narodni skupščini tako zagotovi največje število sedežev. Na predsedniških volitvah noben od glavnih kandidatov, Dos

---

²¹ FAPLA in FALA sta bili dokončno uradno ukinjeni šele 27. septembra 1992, le dva dni pred volitvami. Do tedaj je bilo demobiliziranih 92.620 pripadnikov FAPLA (80% celotnih sil), medtem ko je bil pri FALA odstotek precej manjši. (United Nations 2000č)

Santos (49,57%) in Savimbi (40,07%), ne zbere večine glasov, zato je bil predviden drugi krog volitev, do katerega pa zaradi ponovnega izbruha nasilja nikoli ni prišlo.

Posebna predstavnica generalnega sekretarja OZN Margaret Joan Anstee prve parlamentarne in predsedniške volitve v Angoli označi za svobodne in pravične. (United Nations 2000č)

4.5.2.2 UNAVEM II.

Mirovna misija UNAVEM II. je bila ustanovljena s sprejetjem resolucije VS 696 30. maja 1991. Naloge misije so bile preverjanje premirja med vlado in UNITA, spremljanje in preverjanje delovanja ANP ter demobilizacije oboroženih kril sprtih strani, FAPLA in FALA. Z resolucijo VS 747, sprejeto 24. marca 1992, VS ZN UNAVEM II. naloži nalogo preverjanja in opazovanja predsedniških parlamentarnih volitev. Po vnovičnih spopadih med vlado in UNITA oktobra 1992 se s sprejetjem dodatnih resolucij (številka 804, 811 in 834) mandat UNAVEM II. prilagodi novonastalim razmeram tako, da pomaga izpogajati premirje med sprtima stranema na državni in lokalni ravni ter doseči dogovor za dokončanje mirovnega procesa. Po podpisu Lusaškega protokola 20. novembra 1994 je bila UNAVEM II. zadolžena za nadzorovanje izvrševanja posameznih delov mirovnega sporazuma. V februarju 1995 je UNAVEM II. nadomestila nova misija OZN v Angoli UNAVEM III.. (United Nations 2000d).

V času od začetka delovanja mirovne misije maja 1991 in do volitev septembra 1992 se je bila naloga UNAVEM II. sodelovanje z novoustanovljenimi komisijami, sestavljenimi iz enakega števila članov vlade in UNITA, ki so nadzorovala premirje in delovanje nevtralnih ANP. Poleg tega je UNAVEM II. redno izvajala štetje vojakov, orožja in vojaške opreme v vseh provincah ter demobiliziranim vojakom in civilistom zagotavljala humanitarno pomoč. Premirje je bilo kljub udejstvovanju UNAVEM II. in tvorbi posebnih komisij vlade in UNITA za preverjanje stanja v državi zelo krhko. OZN je večkrat poročala o nasilnih incidentih iz vseh koncev države in o provokacijah tako s strani UNITA kot tudi s strani vlade.

Po razglasitvi rezultatov 17. oktobra 1992 UNITA izvede vsedrjavno operacijo, s katero želi zaseči vse občine in tako ukiniti vse vladne lokalne upravne enote. 31. oktobra 1992 v Luandi in njeni okolici med UNITA in Vlado izbruhnejo spopadi²². Vladne sile napadejo UNITA s pomočjo civilnega prebivalstva, katero je vlada v preteklih tednih oskrbela z orožjem. Vladne sile in oboroženi civilisti so izvajali racije po hišah podpornikov UNITA, jih okoli sto ubili in več tisoč odpeljali v zapor. Zapornike so nato s tovornjaki prepeljali na obrobje mesta (pokopališče Camama), kjer so jih ustrelili in jih zakopali v množična grobišča. Vlada naj bi bila po poročilu Amnesty International's z leta 1996 odgovorna še za en množičen poboj pripadnikov in podpornikov UNITA, katerih posmrtno ostanke so našli v globoki soteski pri prestolnici. (Lucier 2002) 29. novembra 1992 UNITA zavzame prestolnico province Uige in pomembno letalsko bazo Negage. UNAVEM II. kljub nevarnostim obdrži vojaško, policijsko in civilno osebje na 67 lokacijah po Angoli, kjer redno patroljira in skuša ponovno vzpostaviti in krepiti premirje. Razmere v Angoli se močno poslabšajo in privedejo do velike humanitarne katastrofe zaradi katere trpi predvsem civilno prebivalstvo. Zaradi velike stopnje nevarnosti med prehodom iz leta 1992 v leto 1993 UNAVEM II. evakuira kar 45 od 67 baz po celotni Angoli. (United Nations 2000č)

Kljub temu, da so podaljševanje mandata in dodatne finančne izdatke podprle in izglasovale vse stalne in nestalne članice VS OZN, mirovna misija zaradi pomanjkanja interesa velesil, predvsem ZDA in Rusije, ni bila uspešna. VS se je predvsem ukvarjal z humanitarno dejavnostjo na območju Angole, premalo pa s samim reševanjem spora. Prav tako VS in njegove članice niso izvajale pritiska na še vedno vpletene zunanje sile, podpornice ali Vlade ali UNITA (države, podjetja in posamezniki), med katerimi so najbolj izstopale Francija in francosko govoreče afriške države, katerim je konflikt v Angoli služil za doseganje lastnih, predvsem ekonomskih interesov. Tako so vse pritiske izvajale izključno na uporniško gibanje UNITA. (MacQueen 2002, 122)

---

²² Generalni sekretar OZN kot razloge za vnovične spopade med vlado in UNITA navede neučinkovito demobilizacijo in razorožitev FAPLA in FALA, prepočasno tvorbo FAA, propad centralne administracije v več delih države in prepočasno formiranje nevtralnih policijskih enot. (United Nations 2000č)

4.5.2.3 LETO 1993 IN RESOLUCIJA VS 864

Ponovna pogajanja med vlado in UNITA stečejo že na začetku leta 1993, ko se v Addis Abebi v Etiopiji v času med 27. in 30. januarjem sestane delegaciji skupaj z zunanjimi pogajalci in se uspeta dogovoriti o večini vprašanj, ki zadevajo vojaško področje. Pogajanja že maja istega leta propadejo in Angolo zajame nov val nasilja, kjer vlada pridobi velik del izgubljenega ozemlja. V letu 1993 naj bi zaradi spopadov med vladnimi silami in UNITA na dan umrlo okoli 1.000 ljudi, v večini civilno prebivalstvo, kjer so najbolj ranljivi otroci, ženske in starejši ljudje. OZN v letu 1993 močno poveča humanitarno dejavnost, s čimer skuša z najosnovnejšimi sredstvi oskrbeti najmanj 2 milijona ljudi. Najbolj prizadeto je prebivalstvo na območjih Angole, ki jih nadzira UNITA (mesti Kuito in Huambo), kjer ljudje zaradi pomanjkanja hrane sestradajo do smrti, saj UNITA zavrača sodelovanje s humanitarnimi delavci. (United Nations 2000č)

Poleg vojaških uspehov MPLA, kot zmagovalka parlamentarnih in predsedniških volitev, dosega uspehe tudi na politični ravni. Tako ji uspe pridobiti podporo mednarodne skupnosti²³ in priznanje njene vlade s strani nasprotnic iz obdobja hladne vojne, ZDA in JAR. (Britannica 2009b) Ravno nasprotno se godi UNITA, kateri zaradi njenega nepriznavanja izida volitev in nadaljevanja gverilskega bojevanja proti vladi, mednarodna skupnost z resolucijo VS 864 (sprejeta na dan 15. september 1993) ukine podporo in jo hkrati obsodi za nadaljnje izvajanje vojaških akcij, ki povzročajo naraščajoče trpljenje civilnega prebivalstva Angole in slabljenje angolskega gospodarstva in od nje zahteva takojšnjo prekinitev izvajanja le teh. V resoluciji VS ponovno poudari pomembnost takojšnjih pogajanj z navzočnostjo predstavnikov OZN, ostro obsodi napade UNITA na osebje OZN, ki zagotavljajo humanitarno pomoč in od nje zahteva takojšnje sodelovanje pri nujenju le te. V nadaljevanju od oboroženih sil vlade in UNITA zahteva sprejetje ukrepov za zagotovitev varnosti vsem pripadnikom misije UNAVEM II. in od UNITA takojšnji izpust vseh talcev (tujih državljanov). Z resolucijo številka 864 VS UNITA obsodi tudi nespoštovanja Mirovnega sporazuma iz Bicesseja in vse države sveta poziva k takojšnji zaustavitvi kakršnekoli posredne ali neposredne pomoči UNITA, saj le ta s svojimi vojaškimi akcijami in destabiliziranjem

---

²³ Velika Britanija ukine embargo na uvoz orožja v Angolo, ki je veljal vse od leta 1975. (Britannica 2009b)

razmer v Angoli predstavlja grožnjo za mednarodni mir in varnost. V skladu s VII. poglavjem UL ZN resolucija nadalje določa, da se v primeru kršitve premirja in nespoštovanja mirovnega sporazuma s strani UNITA, v veljavo nemudoma stopijo določila, ki vsem državam prepovedujejo prodajo orožja in vojaške opreme UNITA ter oskrbovanje le te z orožjem in ostalo vojaško opremo. Hkrati se izvrši prepoved prodaje in oskrbe UNITA z nafto in ostalimi naftnimi izdelki ter vseh oblik vojaške asistencije v pomoč UNITA. Kot glavni ukrep za stabilizacijo razmer, resolucija vsem državam prepoveduje prodajo in dobavo orožja, ostale vojaške opreme, nafte in naftnih izdelkov na ozemlje Angole, razen skozi uradno določenih prehodnih točk. (Varnostni svet 1993)

Kot že omenjeno, je Clintonova administracija vlado MPLA priznala za legalno. Hkrati so ZDA 26. septembra 1993 sprejele izvršni ukaz (navezuje se na resolucijo VS ZN 864), ki državi ZDA in vsem njenim državljanom prepoveduje prodajo in dobavo orožja (ter ostale vojaške opreme) ter nafte in naftnih izdelkov na območje Angole, razen skozi vnaprej uradno določene prehodne točke. Enaka določila veljajo tudi za direktno trgovanje z UNITA oz. za oskrbovanje le te. (FAS 2003)

Sprejeti ukrepi zoper UNITA kmalu obrodijo sadove, saj le ta pristane na nov začetek pogajanj. Tako se predstavniki vlade in UNITA ob prisotnosti opazovalcev iz Portugalske, ZDA in Ruske federacije 15. novembra 1993 sestanejo v Lusaki, Zambija. Pogajanja vodi posebni predstavnik generalnega sekretarja OZN Blondin Beye. Že konec decembra 1993 se sprti strani sporazumeta v vojaških vprašanjih, januarja 1994 sledi še sporazum o policiji in maja 1994 sporazum o nadaljnjem poteku volitev iz leta 1992. Dolgotrajna pogajanja so bila uspešno zaključena s podpisom Lusaškega protokola, in sicer 20. novembra 1994 v prestolnici Zambije. (United Nations 2000č)

4.5.2.4 LUSAŠKI PROTOKOL

Drugi mirovni sporazum med vlado in UNITA sta 20. novembra 1994 v Lusaki podpisala angolski minister za zunanje zadeve Venancio de Moura in generalni sekretar UNITA in njen glavni pogajalec v Lusaki Eugenio Manuvakola. Ob podpisu protokola je bil prisoten tudi predsednik Angole Dos Santos, medtem ko se predsednik UNITA

Jonas Savimbi dogodka ni udeležil. (United Nations 2000č) Pri podpisu mirovnega sporazuma je sodelovala tudi OZN, katero je predstavljal posebni predstavnik generalnega sekretarja OZN, njegova vloga pa je bila vodenje pogajanj in podpis mirovnega sporazuma kot tretja, nevtralna stran. Kot opazovalke so pri podpisu mirovnega sporazuma sodelovale tudi ZDA, Rusija in Portugalska. (Lusaški protokol 1994)

Lusaški protokol je dokument, ki vsebuje 10 aneksov. Sestavljen je iz več sklopov med katerimi so najpomembnejši sklop o varnostnih vprašanjih, sklop o državni upravi in ustavi, sklop o volitvah, sklop o človekovih pravicah in sklop o vlogi mednarodne skupnosti in posebej OZN pri graditvi in krepitevi miru v državi. V sklopu o varnosti se strani najprej zavežeta k ponovni vzpostavitvi premirja in umiku ter demobilizaciji vseh oboroženih sil UNITA. Sporazum hkrati zahteva razorožitev vseh civilistov in odpravo vseh najemniških vojakov oziroma plačancev. V nadaljevanju se strani strinjata z dokončanjem formiranja FAA (Angolskih oboroženih sil) in vključitev izbranih pripadnikov UNITA v FAA in v Angolsko nacionalno policijo. Za slednje sporazum določa tudi njihova glavna načela. S podpisom sporazuma se strani dogovorita za ustanovitev Vlade narodne enotnosti in sprave (*Government of National Unity and National Reconciliation*) in vključitev članov UNITA v državno upravo (v različne segmente in nivoje) ter ekonomsko dejavnost države. Sporazum UNITA tako zagotavlja štiri ministrske sedeže, sedem podministrskih sedežev in vodenje šestih ambasad. Strani se hkrati dogovorita za decentralizacijo uprave in neodvisnost sodstva kot veje oblasti. Sklop o državni upravi in ustavi v nadaljevanju predsedniku UNITA podeljuje poseben status vodje največje opozicijske stranke. V mirovnem sporazumu se strani dogovorita tudi o zaključku volitev iz leta 1992. Organizacijo drugega kroga predsedniških volitev bo vodila NEC ob navzočnosti zunanjih opazovalcev. V nadaljevanju se strani zavežeta k spoštovanju človekovih pravic in svoboščin ter Deklaracije o človekovih pravicah, zagotovita prost pretok ljudi in dobrin prek državnega ozemlja ter izpustitev vseh civilnih in vojaških zapornikov. Strani se dogovorita tudi o popolni prekinitvi državne in mednarodne sovražne propagande in se zavzameta za svobodne medije, dostopne za vse stranke. Vloga mednarodne skupnosti in OZN je bila v Lusaškem protokolu opredeljena enako kot v Mirovnem sporazumu iz Bicesseja. (Lusaški protokol 1994)

Kljub začetku premirja 22. novembra 1994 je bilo ozračje v Angoli še vedno napeto, med vladnimi silami in UNITA je prišlo tudi do nekaj spopadov. Za dodatno krepitev že močno skrhanega miru mirovna misija UNAVEM II. po celotnem ozemlju države razporedi več manjših vojaških in policijskih enot. V obdobju med 27. in 29. novembrom 1994 UNAVEM II. ustanovi pet regionalnih poveljstev, in sicer v mestih Huambo, Luena, Menongue, Saurimo in Uige, medtem ko je poveljstvo v mestu Lubango obstajalo že prej. Mandat UNAVEM II. se je iztekel 1. februarja 1995, ko jo je nadomestila nova mirovna misija UNAVEM III.. (United Nations 2000č)

4.5.2.5 UNAVEM III.

Mirovna misija UNAVEM III. je bila ustanovljena 8. februarja 1995 z namenom obnovitve miru in dosego narodne sprave med vlado in UNITA na podlagi že podpisanih Mirovnega sporazume iz Bicesseja in Lusaškega protokola.

Naloge misije so bile zagotoviti možnosti pogajanj med sprtima stranema, spremljanje in preverjanje širitve elementov državne uprave po celotnem ozemlju države, preverjanje informacij, prejetih s strani vlade in UNITA in spremljanje premikov njihovih oboroženih sil, preverjanje demobilizacije oboroženih enot UNITA ter zbiranja in skladiščenja njene oborožitve in nadzorovanje premikov FAA ter zaključek formiranja le te. Med naloge je sodilo tudi preverjanje svobodnega pretoka oseb in dobrin po celotnem ozemlju države, razorožitve civilistov in delovanja ANP. UNAVEM III. je prav tako delovala kot podpornica pri humanitarnih dejavnostih, odstranjevanju minskih polj in spremljanju ter preverjanju drugega kroga predsedniških volitev.

Mandat UNAVEM III. je bil večkrat podaljšan, zaključil pa se je 30. junija 1997. Do konca mandata je v misiji sodelovalo 4.220 ljudi z vojaških vrst, med katerimi je bilo 283 vojaških opazovalcev, 3.649 vojakov in 288 pripadnikov civilne policije. (United Nations 2009a)

V času mirovne misije UNAVEM III. se stanje v državi ni veliko spremenilo. Občasno je med vladnimi silami in silami UNITA še vedno prihajalo do spopadov, največji

problem za doseganje miru v Angoli pa je bilo predvsem s strani vodstva UNITA nespoštovanje določil mirovnega sporazuma in prepočasno udejanjenje nalog, ki jim jih je le ta narekoval. Misijo UNAVEM III. je s 1. julijem 1997 nadomestila opazovalna misija OZN, imenovana MONUA. (United Nations 2000č)

Tako kot UNAVEM II. tudi UNAVEM III. sodi med neuspešne mirovne misije OZN, kljub temu, da je bila misija soglasno podprta z zadostno materialno pomočjo s strani vseh članic VS. Razlogi za neuspeh UNAMEV III. so enaki kot pri UNAVEM II., in sicer premajhen interes ZDA, Rusije in ostalih članic OZN za rešitev konflikta v Angoli. VS OZN se je še vedno najbolj ukvarjal s humanitarno dejavnostjo. (MacQueen 2002, 122)

4.5.2.6 MONUA

Opazovalna misija MONUA je bila ustanovljena 30. junija 1997 s sprejetjem resolucije VS 1118. Med njene naloge v grobem je sodila pomoč pri utrjevanju miru in narodne sprave, graditev zaupanja med sprtima stranema in klime za doseg dolgotrajnega miru ter sodelovanje pri razvijanju demokracije v državi in njeni rehabilitaciji. Naloge opazovalne misije so se nato delile med posamezne oddelke misije. Vloga oddelka za politične zadeve, ki ga je vodil posebni predstavnik generalnega sekretarja OZN, je bila normaliziranje državne uprave, preverjanje vključevanja pripadnikov UNITA v državno upravo in graditev zaupanja med stranmi. Policijsko osebje MONUA je bilo zadolženo za preverjanje nevtralnosti ANP in vključevanja pripadnikov UNITA v njih, preverjanje prostega pretoka ljudi in dobrin po celotnem ozemlju Angole, širjenje načel spoštovanja civilnih in političnih pravic in svoboščin, skupno patroljiranje z enotami ANP (še posebej na območjih, ki jih je pred podpisom Lusaškega protokola nadzorovala UNITA), nadzorovanje zbiranja orožja, njegovega skladiščenja in uničenja ter zagotavljanje varnosti za voditelje UNITA. Prav tako je bila njihova naloga promoviranje človekovih pravic in svoboščin in preprečevanje kršitev le teh ter pomoč pri ustanavljanju in razvoju nacionalnih institucij in nevladnih organizacij, ki bi se ukvarjale s problemi na področju človekovih pravic. Po predvidenem odhodu vojaškega dela opazovalne misije in po normalizaciji državne uprave, naj bi policijsko osebje

prevzelo tudi naloge vojaškega osebja, in sicer preverjanje premirja, preiskovanje kopičenja oboroženih sil, prisotnosti oboroženih sil UNITA in morebitnega obstoja skladišč z orožjem. Med naloge je sodilo tudi spremljanje odstranitve vseh kontrolnih točk UNITA in vključevanje pripadnikov UNITA v FAA. Oddelek za humanitarne zadeve se je ukvarjal z demobilizacijo bivših UNITA vojakov in z njihovo socialno reintegracijo. Naloga oddelka je bilo tudi spremljanje kriznih razmer in vzdrževanje sredstev za hitro humanitarno posredovanje. (United Nations 2001c)

Po ustanovitvi 30. junija 1997 je bil mandat MONUA s strani VS ZN večkrat podaljšan in se je zaključil 26. februarja 1999. Takoj po ustanovitvi je bilo število pripadnikov opazovalne misije MONUA največje, in sicer 3.026 vojakov, 253 vojaških opazovalcev in 239 civilnih policijskih opazovalcev. (United Nations 2001b)

4.5.2.7 ESKALACIJA NASILJA, UMIK OZN IN SMRT SAVIMBIJA

VS 28. avgusta 1997 sprejme resolucijo 1127, v kateri obsodi UNITA in njeno vodstvo neizpolnjevanja dolžnosti, ki jim jih narekuje Lusaški protokol. Hkrati celotnemu osebju UNITA in njihovim družinam prepove potovanja in od vseh držav zahteva takojšnje zaprtje vseh predstavništev in pisarn UNITA na njihovem ozemlju. (Varnostni svet 1997) Do oktobra 1997 se stanje v državi ne izboljša. Že tako kritične in napete razmere med vlado in UNITA še dodatno zaostri državljanska vojna v Zaira, kjer UNITA podpre obstoječi režim Mobutuja, ki jim zagotavlja varen transport ilegalno izkopanih diamantov skozi državo, medtem ko angolska vlada podpre kasneje zmagovalne upornike pod vodstvom Laurenta Kabile. (Britannica 2009b) Še istega leta se od UNITA odcepi del pripadnikov, ki ustanovijo UNITA – Renovada, katere vlada nemudoma prizna kot uradne pogajalce UNITA. Le ti naj bi bili nezadovoljni z vodenjem Savimbija in njegovo politiko do vlade in mednarodne skupnosti. (Britannica 2009c)

Od začetka leta 1998 UNITA stopnjuje napade na vasi, lokalne vladne oblasti, na osebje MONUA in drugo mednarodno osebje ter civilno prebivalstvo. Kljub prepovedim ponovno začne s polaganjem min in z izvajanjem premikov svojih vojaških enot. Zaradi

terorja UNITA v prvi polovici leta 1998 več tisoč ljudi izgubi življenje ali pa je razseljenih, prav tako je domala uničena vsa njihova lastnina. V sredini 1998 naj bi bilo v krizo tako ujetih že osem od osemnajstih angolskih provinc, vojna pa je povzročila humanitarno katastrofo velikih razsežnosti, saj je svoje domove zapustilo kar 1,3 milijona ljudi, kar je takrat predstavljalo več kot 10% celotne populacije Angole. Begunci so se zatekli predvsem v sosednje države, in sicer v DR Kongo, Zambijo in Namibijo. (United Nations 2001a)

VS 12. junija 1998 sprejme resolucijo številka 1173, v kateri obsodi vodstvo UNITA neizvajanja obveznosti, ki jim jih določa Lusaški protokol in od njega zahteva popolno sodelovanje pri širitvi državne uprave po celotnem ozemlju države. VS ZN od UNITA prav tako zahteva sodelovanje z MONUA glede demilitarizacije pripadnikov UNITA in takojšnjo zaustavitev vseh napadov na osebje MONUA, mednarodno civilno osebje, predstavnike GURN, ANP in civilno prebivalstvo. V skladu s VII. poglavjem UL ZN VS od vseh držav zahteva, da le te nemudoma zamrznejo vse bančne račune in začasno zaplenijo vso premoženje, ki je v lasti UNITA, na njihovem ozemlju. Prav tako od vseh držav zahteva, da z vodstvom UNITA prekinejo vse uradne stike, tudi na teritorijih Angole, kjer državna uprava še ni vzpostavljena. V nadaljevanju VS ZN odloči, da morajo vse države nemudoma prepovedati neposreden ali posreden uvoz diamantov iz Angole, ki nimajo ustreznega certifikata GURN, na njihovo ozemlje. Vsem državam se prepove tudi prodaja in dobava rudarske opreme osebam ali etnijam na ozemljih, ki niso pod nadzorom GURN. (Varnostni svet 1998)

Ponovno srečanje Savimbija in Dos Santosa 18. in 19. junija 1998 ne obrodi sadov. Pogajanja zaznamuje veliko nerešenimi vprašanji in nezainteresiranost UNITA za širitev državne uprave v regije in mesta, ki jih nadzoruje (Andulo, Bailundo, Mungo in N'harea). Tri dni zatem, 22. junija 1998, pogajanjem med vlado in UNITA v Andulu prisostvuje tudi posebni predstavnik generalnega sekretarja OZN Beye, kateremu Savimbi obljubi, da bo do najkasneje 30. junija 1998 normaliziral razmere, prenehal z napadi in nadaljeval z izvrševanjem dolžnosti, ki jih njemu in UNITA nalaga Lusaški protokol.

Pogajanja so se kasneje izkazala za neuspešna, saj je UNITA v provincah Lunda Sul, Lunda Norte, Moxico, Uige in Cuanza Norte še naprej grozila enotam FAA in ANP.

Kljub sprejetim resolucijam in demilitarizaciji vojaškega krila UNITA, le ta obdrži izjemno vojaško moč, s katero izvaja napade na vasi, mesta in postavlja zasede na glavnih cestah. Na dnevnem redu UNITA je tudi izživljanje nad civilisti, katere selektivno ubijajo, jih ustrahujejo, pohablajo²⁴, mučijo, vse z namenom, da bi jih odvrnili od simpatiziranja ali sodelovanja z vladnimi oblastmi. UNITA v letu 1998 tudi prvič javno zavrne določila Lusaškega protokola, česar posledice so prekinitev dialoga z vlado, ponovno izvajanje obsežnih vojaških operacij obeh strani in spopadi med UNITA in FAA predvsem na severu in severovzhodu države. (United Nations 2001a)

Konec leta 1998 nad ozemljem, ki ga nadzoruje UNITA, strmoglavi in izgine letalo OZN. Po sestrelitvi in izginotju drugega letala OZN slab teden kasneje, 2. januarja 1999 in po skupno šestih sestreljenih letalih v krajšem obdobju, VS ZN 12. januarja 1999 sprejme Resolucijo 1221, v kateri od UNITA zahteva takojšno ustavitev napadov na letala in polno sodelovanje pri reševalni akciji. Slednje UNITA odločno zavrne. (FAS 2009 in United Nations 2001a)

Generalni sekretar OZN v svojem poročilu z dne 17. januarja 1999 VS obvesti o popolnem propadu mirovnega procesa in Lusaškega protokola ter o dejstvu, da se je Angola po letu 1994 ponovno znašla v vojnem stanju. Generalni sekretar v nadaljevanju oceni, da je mirovna misija MONUA naredila vse, kar je bilo v njeni moči, da prepreči nadaljevanje konflikta, zato je nesmiselno mandat le te podaljševati. Z umikom mirovnih sil se strinja tudi vlada, ki hkrati zavrne Lusaški protokol in vojno označi kot edino možnost za razrešitev konflikta z UNITA. Vlada kljub temu, da ne podpira podaljšanja mandata MONUA, ki se izteče 26. februarja 1999, od OZN pričakuje sodelovanje prek specializiranih agencij pod njenim vodstvom (npr. UNDP – Program ZN za razvoj). Tako pripadniki MONUA po izteku mandata misije začnejo zapuščati Angolo, iz katere se jih do 20. marca 1999 umakne že večina. (United Nations 2001a) Tako je bila po UNAVEM II. in UNAVEM III. zaradi istih razlogov neuspešna tudi zadnja mirovna misija OZN v Angoli, MONUA. (MacQueen 2002, 122).

Zaradi vojnih razmer do avgusta 1999 svoje domove zapusti najmanj 2 milijona ljudi, zaradi hude lakote pa jih na dan umre najmanj 200. V začetku jeseni, natančneje 14.

---

²⁴ UNITA je civilistom rezala ušesa in sekala roke. (Human Rights Watch 2001a)

septembra 1999, vladne sile izvedejo veliko ofenzivo na položaje UNITA v provincah Huambo, Bie, Malanje in Uige. Tako se vojna od junija 1998 do novembra 1999 razširi skoraj na vsa mesta v Angoli, vladnim silam pa je decembra 1999 uspelo izbojevati vsa ozemlja, ki so jih izgubila v prejšnjih šestih mesecih vojne. Konec leta vladne sile zavzamejo še Jambo, bivše »glavno mesto« UNITA in ostale pomembne točke, ki jih je nadzorovala UNITA. (FAS 2003) Do decembra 1999 naj bi FAA tako uničila kar 80% vojaškega krila UNITA in zaplenila okoli 15 tisoč ton vojaške opreme. (Human Rights Watch 2001a)

Naslednjega leta jeseni FAA v bojih z UNITA izbori več zmag, s katerimi zavzame rudnike diamantov v provincah Lunda Norte in Lunda Sul. To za Savimbija pomeni velik udarec, saj z izgubo nadzora nad rudniki diamantov izgubi tudi večinski del prihodka, s katerim plačuje svoje vojake. (Stearns in Langer 2001, 1065) Reakcija Savimbija je bila seveda pričakovana, saj v svojem prvem intervjuju po več letih za luandski radio pove, da je pripravljen na začetek novih mirovnih pogajanj. Vlada izkoristi dano prednost in 1. maja 2001 v novi ofenzivi proti UNITA osvobodi mesto Mavinge. Savimbi, ki spozna, da se proti FAA ne more več bojevati na konvencionalen način, se ponovno zateče k gverilskemu bojevanju. V eni izmed svojih akcij proti gverilcem UNITA v provinci Moxico 22. februarja 2002 FAA uspe odkriti in ubiti voditelja UNITA, Jonasa Savimbija. Preostanek vodstva UNITA se hitro odloči za premirje z vlado in takojšnjo končanje vojne. Že istega leta, natančneje 4. aprila 2002, predstavnik vojaških kril vlade in UNITA, FAA in FALA, podpišeta Memorandum o razumevanju med vlado Republike Angole in UNITA. (Martin 2004, XXXV)

4.5.2.8 MEMORANDUM RAZUMEVANJA MED VLADO REPUBLIKE ANGOLE IN UNITA

Memorandum razumevanja med vlado Republike Angole in UNITA sta podpisali FAA in FALA, torej vojaški krili sprtih strani, in sicer 4. aprila 2002 v Lueni, Angola. Kot tretje strani in priče so bile ob podpisu memoranduma prisotne tudi OZN, ZDA, Ruska federacija in Portugalska. S podpisom Memoranduma razumevanja se vlada in UNITA zavežeta izpolnjevati določila Lusaškega protokola z leta 1994, rešiti vsa odprta vojaška vprašanja in doseči dokončno rešitev vojaškega konflikta, mir in spravo.

Memorandum je sestavljen iz devetih sklopov, med katerimi so najpomembnejši sklopi o varnostnih in političnih zadevah, o človekovih pravicah in svoboščinah ter o vlogi mednarodne skupnosti in OZN.

V sklopu o varnostnih zadevah se strani še enkrat dogovorita o ponovni vzpostavitvi premirja, o zmanjševanju, demobilizaciji in razorožitvi in dokončni razpustitvi vojaških enot UNITA (in vseh tujih sil pod nadzorom UNITA), o vključevanju častnikov UNITA v FAA in ANP in o socialni reintegraciji demobiliziranih pripadnikov UNITA. Sklop o varnosti je tako kot že Lusaški protokol vodstvu UNITA zagotavljal poseben varnostni režim.

V sklopu o političnih zadevah obe strani izpostavita demokracijo kot predpogoj za mir in spravo, v sklopu o človekovih pravicah pa zagotovita zaščito za ljudi in njihovo lastnino ter prost pretok dobrin po celotnem ozemlju Angole. Memorandum v nadaljevanju določa takojšnjo prekinitev vse sovražne propagande.

Sklop o vlogi mednarodne skupnosti in OZN pri implementaciji mirovnega sporazuma ostane enak kot pri že podpisanimi sporazumoma iz Bicesseja in Lusake. Tako imajo vojaški opazovalci iz ZDA, Ruske federacije in Portugalske ter vojaški opazovalci OZN stalni sedež v Skupni vojaški komisiji, slednja pa je kot podpornica vključena tudi v demobilizacijo in razpustitev vojaških sil UNITA. (Memorandum razumevanja med vlado Republike Angole in UNITA 2002)

Po podpisu memoranduma okoli 80 tisoč vojakov UNITA in njihovih sorodnikov vstopi v posebne tabore za demobilizacijo. 2. avgusta 2002, štiri mesece po podpisu memoranduma, UNITA uradno razpusti svoje vojaške sile, med katerimi se 5 tisoč bivših vojakov UNITA vključi v FAA, ostali pa se vrnejo v civilno sfero. UNITA hkrati prevzame mesto najmočnejše opozicijske stranke. (Martin 2004, XXXV) Po sedemindvajsetih letih prelivanja krvi angolski minister za obrambo dokončno oznani konec državljanske vojne. (Axelrod in Phillips 2005, 93)

5 ZAKLJUČEK

V diplomski nalogi me je zanimalo, ali je bila Angola med državljansko vojno poligon za merjenje politične in vojaške moči med velesilami. Že takoj na začetku se je v konflikt med MPLA in v koalicijo združeni UNITA in FNLA v obdobju hladne vojne vmešalo več držav, ki so zaradi svojih gospodarskih, ideoloških ali političnih interesov vstopile v vojno kot podpornice sprtih angolskih strani in tako konflikt okrepile ter ga verjetno tudi podaljšale. (MacQueen 2002, 124) Medtem ko so Sovjetska zveza, ZDA in Kitajska svojo podporo izbranemu gibanju izkazovale s finančno, materialno in drugo pomočjo, sta Kuba in Južnoafriška Republika v Angolo poslali tudi svoje oborožene sile. V času hladne vojne so v večini primerov vpletene države na potezo druge odgovorile ali s še večjo ali za odtenek sodobnejšo pošiljko orožja in vojaške opreme. Najbolj opazno je bilo tekmovanje med Kubo in JAR, ki sta na medsebojne provokacije reagirali v zelo kratkem času. Slednje je bilo najbolj opaziti pri večanju števila vojakov obeh držav v Angoli, v vse bolj intenzivnih operacijah in nenazadnje v medsebojnem spopadu v provinci Cuito Cuanavale, ki velja za drugo največjo bitko v zgodovini na afriških tleh. In če sta Kuba in JAR izkazovali predvsem vojaško moč, sta se SZ in ZDA dokazovali tudi v merjenju politične moči. S sprejetjem Clarkovega amandmaja so bile ZDA kar desetletje primorane dogajanje v Angoli opazovati od daleč. To je očitno izkoristila Sovjetska zveza, ki je še utrdila svoj položaj v Angoli, podreditev katere je bil predpogoj za širitev komunizma na celotno jugozahodno Afriko. S prihodom Reagana na oblast so se stvari hitro začele spreminjati, saj so ZDA, prepričane, da njihov ugled in moč v svetu upadata, podprle akcije JAR v Angoli in UNITA, katero so oborožile z protiletalskim raketami (z njimi so najbrž kasneje pripadniki UNITA sestrelili tudi dve letali OZN). Tako sta SZ in ZDA v sredini 80. let Angolo označevali za strateško pomembno ozemlje in državljansko vojno v Angoli za konflikt, ki bo odločil zmagovalca hladne vojne. Ko je oblast v Sovjetski zvezi prevzel Gorbačov, se je stopnja napetosti med velesila močno zmanjšala, kar je pomembno vplivalo tudi na državljansko vojno v Angoli. Tako Kuba kot tudi JAR sta sledili SZ, ki je prenehala financirati angolsko vojno in skupaj z angolsko vlado pod nadzorom ZDA podpisali dogovor o umiku vseh tujih oboroženih sil iz Angole. Po koncu hladne vojne politično in vojaško merjenje moči med velesilama na ozemlju Angole ni bilo več prisotno, kljub temu pa sta obe državi še vedno vplivali na dogajanje v Angoli kot opazovalki pogajanj, podpisov in implementacij mirovnih sporazumov ter prvih volitev v zgodovini Angole.

Kuba po hladni vojni v Angoli ni bila več prisotna, medtem ko je JAR delovala predvsem pri trgovini z ilegalno izkopanimi diamanti, s katerimi je UNITA plačevala svoje vojake, kupovala orožje in vojaško opremo ter nafto.

Kot že omenjeno se velesili po koncu hladne vojne iz Angole nista umaknili (razlog za to so bili predvsem ekonomski interesi), vsekakor pa je bil njun interes za končanje dolgotrajnega konflikta zelo majhno. S tem je v primeru Angole vidna razlika v odnosu stalnih članic VS, predvsem SZ in ZDA v obdobju hladne vojne in po njej. (MacQueen 2002, 124)

Prva mirovna operacija OZN v Angoli je bila UNAVEM I., katere mandat je potekal ob koncu hladne vojne (1988-1989), ko je bil interes vpletenih države za rešitev konflikta v Angoli velik, saj so le - te hitele popravljati napake, ki so jih napravile v preteklosti. Da bi te napake odpravile, so velesile in hkrati stalne članice VS uporabile mehanizem OZN, mirovno operacijo. Naloga UNAVEM I. je bilo nadzorovati umik kubanskih in južnoafriških oboroženih sil iz Angole. Prav zaradi političnega interesa velesil in hkrati stalnih članic VS, je UNAVEM I. svoje naloge izpolnila predčasno in zelo uspešno.

V letu 1991 sta Vlada in UNITA podpisali prvi mirovni sporazum, pri katerem pa OZN ni bila prisotna²⁵, a je kljub temu prevzela odgovornost za implementacijo le – tega. Tako je VS soglasno odobril ustanovitev druge mirovne misije v Angoli, UNAVEM II., katere naloge so bile preverjanje premirja med Vlado in UNITA, spremljanje in preverjanje delovanja ANP ter demobilizacije oboroženih kril sprtih strani, FAPLA in FALA, nadzorovanje prvih predsedniških in parlamentarnih volitev, preverjanje spoštovanja Lusaškega protokola ter obširna humanitarna pomoč.

Na predsedniških in parlamentarnih volitvah leta 1993 je slavila MPLA, katere vlado so še istega leta priznale ZDA in istočasno obsodile UNITA za nadaljevanje spopadov. VS OZN 15. septembra 1993 soglasno sprejme resolucijo številka 864, s katero vsem

---

²⁵ OZN v času hladne vojne v večini primerov ni bila prisotna pri reševanju konfliktov nizke intenzivnosti, zato so bili ti končani tako, da so bili doseženi bilateralni sporazumi. Ti so v večini primerov nastali zaradi obojestranske izčrpanosti ene ali obeh vojaških strani. Ker teh sporov niso reševali vsebinsko, se je marsikateri konflikt obnovil takoj, ko si je ena od strani ponovno opomogla. (Prebilič 2005, 147)

državam prepove prodajo orožja in oskrbo z orožjem UNITA. Nekaj dni zatem ZDA izda podobno prepoved za svoje državljane. Kljub sprejetim prepovedim in soglasnemu sprejemanju vseh resolucij, ki so mirovno misijo UNAVEM II. podaljševale in ji zagotavljale zadostno materialno podporo, je bilo moč opaziti pomanjkanje interesa ZDA in Rusije za zaustavitev spopadov v Angoli, kar je vodilo v neuspeh mirovne misije. Bolj kot k političnem in vojaškem udejstvovanju se je VS pod taktirko stalnih članic usmerjal k humanitarni dejavnosti. VS prav tako ni izvajal sankcij zoper države, ki so kršile resolucijo številka 864.

Po ponovnem izbruhu spopadov je VS v Angolo napotil novo misijo, UNAVEM III. (1995-1997). Njene naloge so bile identične nalogam UNAVEM II., z izjemo opazovanja in preverjanja volitve. Tudi UNAVEM II. štejemo med neuspešne operacije OZN, razlogi za neuspeh pa so enaki kot pri prejšnji mirovni operaciji. VS se je še vedno najbolj ukvarjal s humanitarnim vprašanjem in se izogibal neposrednemu vojaškemu posredovanju. Morda so k temu pripomogle tudi negativne izkušnje OZN v Afriki v primeru spopada Tanzanije, neuspešne akcije ameriških vojakov v Somaliji in genocida v Ruandi (in tudi pokola belgijskih vojakov). (Prebilič 2005, 147)

Po UNAVEM III. je sledila MONUA (1997-1999). Za to misijo lahko rečemo, da je delovala v času, ko je se vojna najbolj radikalizirala, vse bolj pogosti so bili tudi napadi na osebje mirovne misije s strani UNITA. Naloge MONUA so se delile na politične, vojaške, policijske in humanitarne narave. Kot prva naloga misije je bilo še vedno preverjanje premirja, najbolj aktivno pa se je ponovno izvajala humanitarna dejavnost, ki vseeno ni mogla preprečiti enormne humanitarne katastrofe, ki je Angolo prizadela ravno na koncu 2. tisočletja. ZDA in Rusija se kljub trpljenju več deset tisoč civilistov nista odločili za vojaško posredovanje (niti pod okriljem OZN), niti nista obsodili držav, podjetij in posameznikov, ki so vojno v Angoli izkoriščali za lastno bogatenje (trgovina z orožjem in ilegalnimi diamanti). Po desetih letih delovanja v Angoli se je OZN zaradi očitnega neuspeha pri poskusu rešitve spora med Vlado in UNITA umaknila. Resolucijo o umiku MONUA iz Angole so soglasno podprle vse članice VS.

Tako pridemo do zaključka, da je OZN v Angolo poslala kar štiri mirovne misije, med katerimi je bila uspešna le prva. Razlog za uspeh prve misije najdemo v zadostnem

interesu velesil in hkrati stalnih članic VS za rešitev konflikta v Angoli v času zadnjih vzdihljajev hladne vojne. Po hladni vojni se je interes velesil in posledično VS za rešitev konflikta v Angoli zelo zmanjšal oziroma je bil ničen, kar je vplivalo tudi na naslednje tri mirovne misije OZN v Angoli, ki so se zvrstile od leta 1991 do leta 1999 in so bile ena za drugo neuspešne pri doseganju zastavljenih ciljev.

Državljska vojna v Angoli je trajala kar 27 let in terjala visok davek. V vojni je življenje izgubilo več kot pol milijona ljudi, okoli dva milijona jih je moralo zapustiti svoje domove, rodovitne obdelovalne površine pa so namesto s poljščinami še vedno posejane z več kot 15 milijoni minami, ki so pohabile že več deset tisoč ljudi. Uničeni so domovi, gospodarski objekti, prometna infrastruktura, šole, bolnišnice.

Število prebivalcev v Angoli se kljub visoki smrtnosti konstantno povečuje. Leta 1975, pred začetkom dolgotrajnega obdobja vojne, je imela Angola 6.117.000 prebivalcev, leta 1990 se je število prebivalcev povzpelo že na 9.194.000 (Popolstat 2009), leta 2007 pa naj bi v Angoli živelo okoli 17.024.000 ljudi. (Unicef 2009a) Visoka smrtnost²⁶ v Angoli (na lestvici najvišje smrtnosti druga za Sierra Leone) je posledica podhranjenosti in nalezljivih ter smrtonosnih bolezni. Zmerna podhranjenost je med leti 2000 in 2007 prizadela 31% otrok, 8% jih je bilo hudo podhranjenih. Zaradi pomanjkanja hrane je trpelo 6% otrok, ki so že začeli izgubljati težo, 45% otrok pa je bilo takih, katerih razvoj je bil zmerno ali hudo ogrožen. (Unicef 2009b)

Leta 2003 je bilo z virusov HIV okuženih oziroma obolelih z AIDS-om 240.000 ljudi, kar je predstavlja 3,9% celotne populacije. Istega leta je zaradi AIDS-a umrlo 21.000 ljudi. Povprečna starost prebivalstva je 18 let, pričakovana življenjska doba za ženske znaša 38,9 let in za moške 36,99 let. (CIA 2009č)

Volilno pravico imajo vsi državljani, stari 18 ali več let. Oblast se deli na izvršilno, zakonodajno in sodno vejo. Značilno za izvršilno vejo oblasti je, da je predsednik države hkrati tudi predsednik vlade, ki imenuje kabinet ministrov. Ta položaj že od 21.

---

²⁶ Angola je glede na visoko stopnjo smrtnosti na 16.mestu na svetu. Po navedbah Unicef-a za leto 2007 158 otrok od 1000 ne dočaka starosti petih let. Stopnja smrtnosti se znižuje, saj je leta 1990 več kot četrtina otrok umrla pred petim letom starosti. (Unicef 2009a)

septembra 1979 zaseda Jose Eduardo Dos Santos²⁷. Zakonodajno vejo oblasti predstavlja parlament, in sicer enodomna Narodna skupščina, katero sestavlja 220 poslancev, ki so izvoljeni po proporcionalnem sistemu za dobo štirih let²⁸. Sodno vejo oblasti tvorijo Vrhovno sodišče in ločena pokrajinska sodišča. (CIA 2009c)

Rezultat mirovnega sporazuma iz Luene leta 2002 je bilo tudi nemoteno delovanje Oboroženih sil Angole, FAA, ki so bile ustanovljene že leta 1991 (Mirovni sporazum iz Bicesseja 1991). Te danes štejejo 107.000 pripadnikov in so sestavljene iz kopenske vojske, vojne mornarice in vojnega letalstva. Kopenska vojska z 100.000 pripadniki predstavlja največji del oboroženih sil. Sledi ji vojno letalstvo s 6.000 in vojna mornarica s 1.000 pripadniki. V FAA sodijo tudi paravojske enote, in sicer policijske enote za hitro posredovanje, ki štejejo 10.000 pripadnikov. Kopenska vojska je sestavljena iz 42 oklepnih polkov, okrepljenih s pehoto in 16 samostojnih pehotnih brigad. Vojno letalstvo ima lovsko enoto, transportno enoto, šolsko enoto, helikoptersko enoto, enoto zračne obrambe in enoto za izvidovanje. Sedež vojne mornarice je v Luandi, kjer je tudi njeno poveljstvo. (The Military Balance 2008, 282) Vrhovno poveljstvo FAA je odgovorno ministru za obrambo, mesto vrhovnega poveljnika oboroženih sil pa zaseda predsednik države. (Britannica 2009a) Za leto 2007 je Angola za obrambo namenila 2,29 milijarde USD, kar je znašalo 4,74% celotnega BDP Angole. (The Military Balance 2008, 282)

Po državljski vojni je Angola po zaslugi velikih naravnih bogastev, predvsem nafte, doživela gospodarski razcvet. Kljub povprečni 15% letni rasti BDP (leta 2007 je znašal 95,46 milijard ameriških dolarjev) več kot 80% vsega prebivalstva živi v hudi revščini oziroma so odvisni od humanitarne pomoči. Kot že omenjeno je državljska vojna za seboj pustila obsežna minska polja, katera preprečujejo obdelovanje zemlje²⁹ in s tem pridelovanje hrane. Hrano, ki jo Angola pridelava, porabi za svoje potrebe, še vedno pa jo

---

²⁷ Po ustavi s 25. avgusta 1992 ima predsednik petletni mandat, izvoljen je lahko največ dvakrat zapored. Na volitvah sme kandidirati ponovno po premoru v dolžini enega mandata. (CIA 2009c)

²⁸ Zadnje parlamentarne volitve so potekale 5. in 6. septembra 2008, naslednje bodo septembra 2012. Na volitvah leta 2008 je prepričljivo zmagala MPLA (81,6%), s čimer je dobila 191 sedežev v parlamentu. Na volitvah je poleg MPLA, UNITA in FNLA sodelovalno več manjših strank, vendar je le redkim uspelo priti v parlament. Manjše stranke imajo zelo malo vpliva na Narodno skupščino. (CIA 2009c)

²⁹ Angola ima samo 3,3 milijona hektarja njiv in trajnih nasadov (2,6% površine) in 54 milijonov pašnikov (43,3%). Najpomembnejša kmetijska območja so na osrednjem nižavju in v obalnem pasu, kjer se nahajajo velike plantaže belih priseljencev. (Natek 2006, 382)

mora polovico uvoziti³⁰. Pomembna sektorja kmetijstva sta še živinoreja³¹ in ribištvo³². Gozdove na severu države in v enklavi Kabinda izkoriščajo za pridobivanje lesa, ki je pomemben izvozni produkt.

Močno prizadeta je tudi industrija in njena infrastruktura. Skoraj vsa industrija se nahaja na obali ob pristaniščih, in sicer živilska, tekstilna, obutvena, petrokemična, kovinska in industrija gradbenega materiala.

Naravna bogastva angolskemu gospodarstvu prinašajo največ zaslужka. Angola ima bogata nahajališča nafte ob obali in enklavi Kabinda, rudnike diamantov na severovzhodu države in nahajališča železove, bakrove in manganove rude, fosfata in urana. Bogata so tudi nahajališča zemeljskega plina, katera pa še niso začeli izkoriščati. Poleg rudnin Angola izkorišča reki Cuanzo in Cunenej za pridobivanje električne energije³³. (Natek 2006, 381-382; CIA 2009a)

Najpomembnejša so nahajališča nafte, saj proizvodnja nafte in aktivnosti povezane z njo predstavljajo kar 85% celotnega BDP. Proizvodnja nafte se je od leta 2001 do leta 2006 povečala približno za dvakrat. Od leta 2006 je Angola članica OPEC-a in sme od konca leta 2007 dalje na dan izčrpati 1,9 milijonov sodčkov nafte (na začetki leta 2007 še 1,5 milijonov sodčkov). Angola naj bi imela na začetku leta 2007 11,4 milijard sodčkov nafte rezerve in leto pozneje še 9.035 milijard sodčkov nafte rezerve. (CIA 2009a in The New York Times 2009) (glej Sliko 5.1)

---

³⁰ Angola prideluje banane, sladkorni trs, kavo, koruzo, sisal (vrsta agave), bombaž, tobak in zelenjavo. (CIA 2009a)

³¹ V živinoreji prevladuje govedoreja (4,2 milijona glav), in sicer na jugu in v osrednjih delih države, kjer se nahajajo velika živinorejska posestva. (Natek 2006, 382)

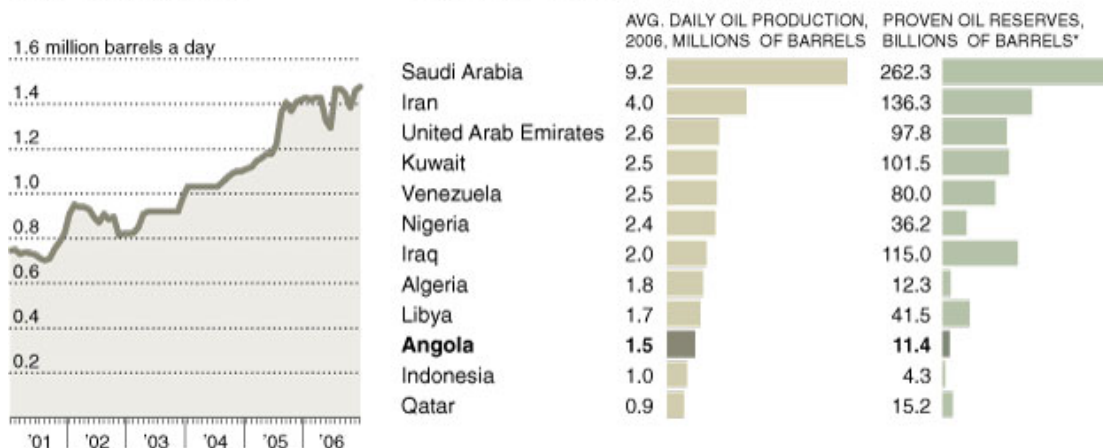
³² Angola ima bogata ribolovna območja v obalnem morju, vendar je ribištvo zelo slabo razvito. V angolskih vodah lovijo predvsem tuji ribiči. (Natek 2006, 382)

³³ V hidroelektrarnah proizvedejo 64% vse energije. Kljub veliki proizvodnji električne energije, je ta za 85% prebivalstva še vedno nedostopna. Koristijo jo večinoma le v mestih. (Natek 2006, 382)

Slika 5.1: Proizvodnja nafte (2001 – 2006)

**Angola's Oil Production
Has Doubled ...**

**... But It Is Dwarfed
By Other Members of OPEC**

Source: Energy Information Administration; oil companies

*Oil and Gas Journal estimates, as of Jan. 1, 2007

Vir: The New York Times (2009).

Rudniki diamantov Angolo postavljajo na 6. mesto lestvice največjih oskrbovalcev trga diamantov. Leta 2001 je bila njena kvota 4.349.000 karatov diamantov. (Šehić 2006, 110)

Največje gospodarske partnerice Angole so ZDA, Kitajska, Portugalska, Brazilija, JAR, Francija, Tajvan, Južna Koreja in Čile. Skupno je v letu 2008 uvoz Angole znašal 14 milijard ameriških dolarjev, izvoz pa za štirikrat več kot uvoz, in sicer 58 milijard dolarjev. Največje uvoznice so ZDA, katere predstavljajo 15,3% celotnega angolskega uvoza³⁴. ZDA so tudi največje izvoznice s 38,1% vsega izvoza³⁵, sledi Kitajska s 34,2%. (TDS 2009)

Angolsko gospodarstvo kljub večletni pozitivni rasti doživlja težke čase. Največjo težavo države in njenega gospodarstva so visoka letna inflacija, ki je leta 2000 znašala kar 325% (do leta 2007 je padla na okoli 13%), visoka stopnja korupcije, predvsem v sektorju pridelovanja nafte, netransparentno poslovanje vlade in gospodarstva, nestabilna valuta, zadolženost in neenakomerna ter nepravilna delitev premoženja. (CIA 2009a)

³⁴ Angola uvažava mehansko in električno opremo, vozila in rezervne dele, zdravila in medicinsko opremo ter pripomočke, hrano, tekstil in vojaško opremo. (CIA 2009a)

³⁵ Angola izvažava surovo nafto, diamante, plin, kavo, ribe in ribje izdelke, sisal, les, petrolej in bombaž. (CIA 2009a)

6 LITERATURA

1. African Union. 2009. *Historical Documents*. Dostopno prek: http://www.africa-union.org/root/au/AboutAu/historical_Documents.htm (21. maj 2009).
2. Ant's Military Notes. *Angolan War*. Dostopno prek: http://shantygoods.com/military/Angola_war_summary.htm (16. maj 2009).
3. Axelrod, Alan in Charles Phillips. 2005. *Encyclopedia of Wars Volume I*. New York: Facts On File, Inc..
4. Boffa, Giuseppe. 1971. *Zgodovina revolucij XX. stoletja (III. knjiga)*. Ljubljana: Založba Komunist.
5. Brecher, Michael in Jonathan Wilkenfeld. 1997. *A Study of Crisis*. Ann Arbor: University of Michigan Press. Dostopno prek: http://books.google.si/books?id=GjY7aV_6FPwC&printsec=frontcover&source=gbs_summary_r&cad=0#PPA70,M1 (23. maj 2009).
6. Britannica. 2009a. *Angola, Security*. Dostopno prek: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/25137/Angola/272302/Security#> (1. maj 2009).
7. --- 2009b. *History of Angola*. Dostopno prek: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/25137/Angola/43874/Independence-and-civil-war#ref479961> (1. maj 2009).
8. --- 2009c. *MPLA*. Dostopno prek: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/470245/Popular-Movement-for-the-Liberation-of-Angola> (1. maj 2009).
9. --- 2009č. *UNITA*. Dostopno prek: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/405514/UNITA#ref=ref753077> (1. maj 2009).
10. Campos, Indira in Alex Vines. 2008. *Angola and China, A Pragmatic Partnership*. London: CSIS. Dostopno prek: http://www.csis.org/media/csis/pubs/080306_angolachina.pdf (9. junij 2009).
11. CIA. 2009a. *Angola, Economy*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ao.html#Econ> (4. januar 2009).

12. --- 2009b. *Angola, Geography*. Dostopno prek:
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ao.html#Geo> (4. januar 2009).
13. ---2009c. *Angola, Government*. Dostopno prek:
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ao.html#Govt> (4. januar 2009).
14. --- 2009č. *Angola, People*. Dostopno prek:
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ao.html#People> (4. januar 2009).
15. *Clark Amendment article*. Dostopno prek:
<http://academic.brooklyn.cuny.edu/history/johnson/clark.htm> (21. maj 2009).
16. De Waal, Alex, ur.. 2004. *Kdo se bojuje? Komu je mar? Vojna in humanitarna dejavnost v Afriki*. Ljubljana: Karantanija, Gnostica.
17. *Enciklopedija Slovenije, 14. zvezek*. 2000. Ljubljana: Mladinska knjiga.
18. FAS. 2003. *UNITA*. Dostopno prek:
<http://www.fas.org/irp/world/para/unita.htm> (4. maj 2009).
19. *FIM-92 Stinger Portable Surface-to-Air Missile*. Dostopno prek:
<http://conspiracyx0.tripod.com/weapons3/Stinger.htm> (21. maj 2009).
20. Henderson, A. Errol in David Singer. 2000. Civil war in the post Colonial World 1946 – 92. *Journal of Peace Research Vol. 37, No. 3*. Dostopno prek:
http://sitemaker.umich.edu/jdsinger/files/civil_war_in_the_post_colonial_world.pdf (28. avgust 2009).
21. Human Rights Watch. 2001a. *Angola: Human Rights Developments*. Dostopno prek:
<http://www.hrw.org/legacy/wr2k1/africa/angola.html> (12. junij 2009).
22. --- 2001b. *The Oil Diagnostic in Angola: An Update*. Dostopno prek:
<http://www.hrw.org/legacy/background/africa/angola/index-05.htm> (12. junij 2009).
23. Inicijativ Angola. 2009. *Gospodarstvo*. Dostopno prek:
<http://www.angola.at/si/angola/gospodarstvo> (1. maj 2009).
24. Jaster, Robert S.. 1986. *South Africa and its Neighbours: the Dynamics of Regional Conflict*. London: The International Institute for Stratetig Studies.
25. Jelušič, Ljubica, ur.. 2005. *Mirovne operacije in vloga Slovenije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

26. Jurečko, Saša. 2007. *Afrika in Združeni narodi: analiza resolucij Varnostnega sveta o afriških zadevah*. Ljubljana: FDV. Dostopno prek:
<http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/Jurecko-Sasa.PDF> (20. maj 2009).
27. Ki – Zerbo, Joseph. 1977. *Zgodovina črne Afrike*. Ljubljana: Založba Borec.
28. Kissinger, Henry. 1999. *Years of Renewal. The Concluding Volume of His Memoirs*. New York: Touchstone.
29. Krušič, Marjan, ur.. 1993. *Dežele in ljudje, Afrika južno od Sahare*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
30. Le Billon, Philippe. 2001. *Angola's political economy of war: The role of oil and diamonds 1975 – 2000*. African Affairs. Dostopno prek:
http://www.csis.org/media/csis/pubs/080306_angolachina.pdf (9. junij 2009).
31. Lewis III., Lloyd R.. 1997. *Angola Diamond Mining and War*. Dostopno prek:
<http://www1.american.edu/ted/ice/angola.htm> (4. maj 2009).
32. Lubi, Darko. 2006. *Teorija strategije*. Ljubljana: FDV.
33. Lucier, P. James. 2002. *Chevron oil and the Savimbi problem; how key U.S. political figures collaborated with oil-giant Chevron, an important partner of the corrupt regime in Angola*. News Publications - Insight on the News. 29. april. Dostopno prek:
http://findarticles.com/p/articles/mi_m1571/is_15_18/ai_84971467/pg_5/?tag=content;col1 (05. junij 2009).
34. *Lusaški protokol – The Lusaka Protocol*. 1994. Dostopno prek:
http://peacemaker.unlb.org/doc_view.php?d=216&q=lusaka (15. maj 2009).
35. MacQueen, Norrie. 2002. *United Nations Peacekeeping in Africa since 1960*. Pearson Education: London.
36. Martin, James W.. 2004. *Historical dictionary of Angola*. Lanham: Scarecrow Press, Inc.. Dostopno prek:
http://books.google.si/books?id=JTSqGzOPXsC&printsec=toc&source=gbs_summary_s&cad=0#PPR35,M1 (9. junij 2009).
37. *Memorandum razumevanja med vlado Republike Angole in UNITA – Memorandum of Understanding Between the Government of the Republic of Angola and UNITA*. 2002. Dostopno prek:
http://peacemaker.unlb.org/doc_view.php?d=218&q=luenta (15. maj 2009).
38. *Mirovni sporazum iz Bicesseja - The Bicesse Accords*. 1991. Dostopno prek:
http://peacemaker.unlb.org/doc_view.php? (15. maj 2009).

39. Natek, Karel in Marjeta Natek. 2006. *Države in svet*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
40. Nations Online. 2009. *Administrative Map of Angola*. Dostopno prek: http://www.nationsonline.org/maps/angola_map_855.jpg (16. februar 2009).
41. Populstat. 2004. *Angola*. Dostopno prek: <http://www.populstat.info/> (2. avgust 2009).
42. Prebilič, Vladimir. 2005. *Mirovne operacije na afriški celini*. v Jelušič, Ljubica. 2005. *Mirovne operacije in vloga Slovenije*. Ljubljana: FDV.
43. --- 2006. *Vojne v Afriki – afriški vsakdan*. *Geografski vestnik 78-1*. Dostopno prek: <http://zgds.zrc-sazu.si/gv78-1-prebiloc.pdf> (27. avgust 2009).
44. Repe, Božo. 1996. *Naša doba: oris zgodovine 20. stoletja*. Ljubljana: DZS.
45. Rotberg, Robert I. 2002. *Ending Autocracy. Enabling Democracy. The Tribulations of Southern Africa (1960 – 2000)*. Washington: Brookings Institution Press.
46. RTV SLO. 2009. *Dokumentarci: Angola, prezrta dežela*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/odprtikop/dokumentarci/angola-prezrta-dezela/> (19. avgust, 2009).
47. Šehić, Denis in Damir Šehić. 2006. *Atlas sveta*. Ljubljana: Dnevnik.
48. Talbot, Ann. 2002. *The Angolan Civil War and US Foreign Policy*. *World Socialist Web Site*. 13. april. Dostopno prek: <http://www.globalpolicy.org/empire/history/2002/0413angola.htm> (1. maj 2009).
49. TDS. 2009. *Angola, Economy*. Dostopno prek: <http://www.traveldocs.com/ao/economy.htm> (27. april 2009).
50. *The Military Balance 2008*. 2008. London: The International Institute for Strategis Studies.
51. The New York Times. 2009. *Angola's oil production*. Dostopno prek: http://www.nytimes.com/imagepages/2007/03/20/business/20070320angola_graphic.html (1. maj 2009).
52. *Tristranski sporazum: Sporazum med Ljudsko republiko Angolo, Republiko Kubo in JAR - Tripartite Agreement: Agreement among the People's Republic of Angola, the Republic of Cuba, and the Republic of South Africa*. 1988. Dostopno prek: http://peacemaker.unlb.org/doc_view.php?d=213&q=agreement%20among (15. maj 2009).

53. United Nations. 2000a. *UNAVEM I. - Background*. Dostopno prek:
<http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unavem1/UnavemIB.htm> (18. april 2009).
54. --- 2000b. *UNAVEM I. - Facts and figures*. Dostopno prek:
<http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unavem1/UnavemIF.htm> (18. april 2009).
55. --- 2000c. *UNAVEM I. - Mandate*. Dostopno prek:
<http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unavem1/UnavemIM.htm> (18. april 2009).
56. --- 2000č. *UNAVEM II. - Background*. Dostopno prek:
<http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unavem2/UnavemIIB.htm> (18. april 2009).
57. --- 2000d. *UNAVEM II. - Mandate*. Dostopno prek:
<http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unavem2/UnavemIIM.htm> (18. april 2009).
58. --- 2001a. *MONUA - Background*. Dostopno prek:
<http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/Monua/monuab.htm> (18. april 2009).
59. --- 2001b. *MONUA - Facts and figures*. Dostopno prek:
<http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/Monua/monuaf.htm> (18. april 2009).
60. --- 2001c. *MONUA - Mandate*. Dostopno prek:
<http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/Monua/monuam.htm> (18. april 2009).
61. --- 2009a. *UNAVEM III*. Dostopno prek:
http://www.un.org/Depts/dpko/co_mission/unavem_p.htm (18. april 2009).
62. --- 2009b. *United Nations Peacekeeping*. Dostopno prek:
<http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/> (11. april 2009).
63. Unicef. 2009a. *Basic Indicators*. Dostopno prek:
<http://www.unicef.org/sowc09/statistics/tables.php> (28. april 2009).
64. --- 2009b. *Nutritions*. Dostopno prek:
<http://www.unicef.org/sowc09/statistics/tables.php> (28. april 2009).
65. Varnostni svet. 1978. *Resolucija 435*. S/RES/425/1978. Dostopno prek:
<http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/368/80/IMG/NR036880.pdf?OpenElement> (5. junij 2009).

66. --- 1993. *Resolucija 864*. S/RES/864/1993. Dostopno prek:
<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/502/71/PDF/N9350271.pdf?OpenElement> (5. junij 2009).
67. --- 1997. *Resolucija 1127*. S/RES/1127/1997. Dostopno prek:
<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N97/226/93/PDF/N9722693.pdf?OpenElement> (5. junij 2009).
68. --- 1998. *Resolucija 1173*. S/RES/1173/1998. Dostopno prek:
<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/166/52/PDF/N9816652.pdf?OpenElement> (5. junij 2009).
69. Wikimedia Commons. 2009a. *SWAPO and SA operations 1978-1980, Angola civil war*. Dostopno prek:
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:SWAPO_and_SA_operations_1978-1980,_Angola_civil_war.png (24. maj 2009).
70. --- 2009b. *Namibia mapII*. Dostopno prek:
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Namibia_mapaII.png (23. maj 2009).
71. *Ženevski protokol: sporazum med vladami Angole, Kube in JAR - Geneva Protocol: Agreement between the Governments of Angola, Cuba and South Africa*. 1988. Dostopno prek:
http://peacemaker.unlb.org/doc_view.php?d=211&q=geneva%20protocol (15. maj 2009).